

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

3
C
E

OMKRING DET HEIBERGSKE HUS

OMKRING
DET HEIBERGSKE HUS

AF

JULIUS CLAUSEN

KØBENHAVN
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI AKTIESELSKAB
1934

Juleaften 1799 kom Professor Knud Lyne Rahbek sent hjem til Bakkehuset. Med Utaalmodighed var han ventet af sin Kamma og Svogeren Heger. I Tavshed trak han Kavajen af og gik ind til Juleadveren. Han mælede længe intet Ord, sad bare og stirrede ind i Lyset. Da Kamma heftigt spurgte ham ud om Grunden til denne Forstemthed, svarede han: Jeg blev opholdt inde i Byen. Paa Universitetet erfarede jeg, at vor gode Heiberg var dømt til at forvises Kongens Riger og Lande.

Det blev en stille Juleaften derude paa Bakkehuset, thi Heiberg var Rahbeks Dusbroder, Klubfælle og i mange Stykker hans Meningsfælle. Havde der end været Smaakurrer paa Traaden — Samarbejdet mellem de to Pennens Mænd havde dog været betydeligt nok. I Rahbeks Tidsskrift havde man kunnet læse de to politiske Viser, for hvilke Heiberg havde faaet slemme høje Bøder. Var de end i Karakter og Sind hinanden meget ulige: Rahbek blød og eftergivende, Heiberg stejl og trodsig — begge var de besjælede af en dyb Frihedstrang. Rahbek veg sit Embede som Professor; Heiberg kostede den hans Landsforvisningsdom.

PETER ANDREAS HEIBERG vakte, medens han levede i Danmark, i 1790erne Opsigt ved sine dristige og frimodige Skriverier. Da han først var borte fra Landet, glemtes han snart. Først efter hans Død i 1841 begyndte Liberalismen at slaa politisk Mønt af hans Navn og

indstille sig sympatisk overfor denne Trykkefrihedens Forfægter. Han opfattedes som politisk Martyr; og det blev til en ligefrem Glorie om P. A. Heibergs Skikkelse, da i Firsernes Provisorietid han i frisindede Krese hævedes op som en af Nationens store Mænd, ja endogsaa hylledes som Digter. P. A. Heiberg brugtes til Propaganda. Han vilde nu udenfor Litteratur- og Personalhistorien være glemt, hvis ikke netop hans strenge Dom og pinlige Ægteskabshistorie ogsaa gjorde ham interessant for Efterverdenen. Thi nogen stor eller betydelig Aand var Peter Andreas Heiberg ikke.

Hans Virke kom henimod en Snes Aar til at ligge i Danmark. Men han var født Normand, begge Forældrene var norske, selv om han kom til Verden i den lille sjællandske Købstad Vordingborg i 1758. Thi det er ikke Fødestedet, men Afstamning og Sind, der er bestemmende for et Menneskes Nationalitet. Og var nogen norsk i Hu og Sind, var det Heiberg. Ru, kantet, udpræget selvfølende, pukkende paa sin Ret, var han ret beset en Fjeldtroid, og hans Sjæl var fast som Fjeldet, men ogsaa gold som Stenen. At have Ret, og aldrig opgive en Tomme af sin formentlige Ret, var for ham den fornemste moralske Egenskab.

Peter Andreas havde ingen til at ave sig. Faderen, Magister Ludvig Heiberg, kom til Danmark som Rektor for den lille Latinskole i Vordingborg, døde fra den to Aar gamle Dreng, og Moderen holdt ham i Skolen, til han sytten Aar gammel blev Student. Saa godt som intet vides fra hans Ungdomstid; ti fraregnet nogle faa Ark om hans treaars Ophold i Bergen begynder hans egne „Erindringer“ først med Landflygtighedens Dage. To Aar efter tog Heiberg samme Dag som Rahbek den nys indrettede anden Examen, den saakaldte Philologicum. Derefter udviskes hans Spor. Selv hentyder han i et langt senere Brev til Ungdoms Daarligheder og Forvildelser. Vi ved ikke, og faar vel aldrig at vide, hvori disse har bestaaet. Har det været Spillegæld — eller hvad som værre var? Peter Andreas rystede i hvert Fald den danske Muld af sine Fødder, han har været i Sverige og ladet sig hverve som

Soldat. Sandsynligvis har dette været hans stolte Natur for trælsomt. Og han har raabt sin Farbroder, der sad som Klokker i Bergen, om Hjælp. Han fik den ogsaa, kom for nogle Aar til Bergen, hvor han fik Fodfæste hos flere af Byens bedste Familier. Peter Andreas var jo en af deres egne. Hans gode Sprogkundskaber, der blev Heibergs Tilflugt og Støtte hele Livet, skaffede ham Ansættelse paa et Handelskontor.

P. A. Heiberg.

Kobberstik af Chrétien.

Bekendt nok er Historien om, hvorledes Principalen vilde benytte Heibergs Hjælp til Toldsvig og Indsmugling af Silke. Han var her kommen til den urette Mand. P. A. Heiberg tilhørte ikke Akkordgængernes Fagforening.

Det være nu som det vil — sidst i 1782 træffer vi P. A. Heiberg i København. Han bliver Translatør, særlig i Handelssager, faar ogsaa en Assistentpost hos Notarius publicus og lever iøvrigt af Informationer i Sprog og af alskens og tilfældigt litterært Arbejde. Han skriver Komedier, dels i Tidens opstyltede rørende Stil, dels satirisk farvede Lystspil som det bekendte „De Vonner og de Vanner“, spottende over

Adelsprivilegier og fremhævende den ærlige danske Søofficer paa de ofte tysk fødte Landmilitæres Bekostning. Dette nordiske Mandfolk havde kun Uvilje og Haan tilovers for den fremmede tyske Kultur, hvis Indsats han ikke kunde eller vilde vurdere, og gjorde sig skyldig i unødige patriotiske Opstød og Demonstrationer. Syngespil digtede han ogsaa — „Chinafarerne“ med dets Forsvar for Jøderne er det bedste. Men Digter var Peter Andreas Heiberg ikke; heller ikke blev han det. Fantasiløs som han var kom han aldrig i Forhold til Poesien. Forøvrigt skal det til hans Ros siges, at han ikke vurderede sine Komedier ret højt; nedladende taler han paa sine ældre Dage om „De Vonner og de Vanner“, som han „sammenjaskede“ paa halvtredje Døgn, og hvis Scenelykke han forklarer ud af Mangel paa andre Komediens Havelse. Den store Roman „Rigsdalerseddelsens Hændelser“, som Heiberg udsendte i 1789, og hvor han udfolder en folkelig social Satire ved Fortællingen om de mange Skæbner og Transaktioner Pengesedlen kommer ud for, er i Virkeligheden Bearbejdelse af en engelsk Roman med lignende Titel.

Det er som Journalist, som politisk Journalist, at P. A. Heiberg erhverver sig Navn og Spore. Her kommer hans stridige, rethaveriske, polemiske Sind helt til sin Ret. Naar han ofte er bleven tegnet som en Revolutionstidens Mand, en af Ungdommen fra 1789, kan dette for saa vidt have sin Rigtighed, som Revolutionens Retskrav falder sammen med hans egne Sympatier. Men de giver ham kun Stødet fremad. Selv var han af Natur en Rebel og en Fanatiker.

Det begynder saa smaat i Komedien *Virtuosen Nr. 2*, hvor Heiberg i en Replik insinuerer Underslæb paa Holmen — med hvor megen Ret skal være usagt. Da det Offentlige anlægger Sag, søger Heiberg mærkelig nok at smutte fra Sagen ved at foregive Trykfejl (*Holmien* for *Holmen*). Denne Løgn hjælper ham naturligvis ikke. Mulkten bliver 200 Rdlr. (i vore Dages Købeevne mindst 1200 Kr.). Da han senere sagsøges for den imod hans Vidende i „Tilskueren“ indrykkede politiske

Vise om den engelske Konge, prøver Heiberg igen ved en kunstig Fortolkning at slippe udenom — atter forgæves. Det ligner ellers ikke hans aabne og grove Adfærd, og lader sig vistnok kun forklare ud fra den Omstændighed, at han var en Mand, der maatte leve fra Haanden i Munden. Hustruen minder ham i et Brev om, at han ofte kun ejede et Par Rigsdaler, og at hun maatte pine hver Skilling til Husholdningen ud af ham. Som Vederlag for Afskedsgildet stak han hende ved Afreisen en Femdalersseddel, og efterlod sig en Gæld paa 3000 Rigsdaler. Heiberg har da ligefrem maattet laane Pengene til at dække over de raske og skarpe Ord.

Dommen om Peter Andreas' Fremtoning og Fremfærd lyder højst forskellig, men dette hænger sammen med Beretterens Indstilling. Frøken Zinn og andre, der kun har truffet Heiberg selskabeligt, roser ham for hans Vid og selskabelige Oplagthed. Andre som Pram, der kender ham fra Dagliglivet, ytrer sig meget uskaansomt om Heiberg, skildrer ham som et Gnav, paastaaelig, disputeresyg og umedgørlig. Den ene Karakteristik udelukker nu ingenlunde den anden. De Folk er ikke ukendte, der samtidig med at de ifører sig Selskabsklæderne, ogsaa tager et andet Sind og Væsen paa. Økonomiske Sorger har ogsaa nok pint Heiberg saa meget, at han har følt det som en Lettelse at give los mellem Kammeraterne i Klubben og kaste fra sig. At han i sit Hjem har været mut, ordknap, heftig og umedgørlig, derom har vi hans Hustrus Ord, der selv om de fortier Aarsagen, dog stadig vender tilbage til denne daglige ublide Fortrædelighed. Lad det med det samme være sagt, at den Opfindelse af Heibergs Biograf H. Schwanenflügel, at han skulde være hengiven til Morfin, intet har paa sig. I sit Skuespil „Spotterens Hus“ har Carl Gandrup benyttet den, men derfor bliver den ikke rigtigere. Der er end ikke Antydning af Bevis. Og hvad der ikke staar i Akterne, maa Historikeren være varsom med.

Dobbeltsiden i Heibergs Natur — hans Evne til at forstille sig, og hans Lyst til at vise sit bidsk-muntre Sindelag — træder tydeligt frem

i Forskellen mellem de to Indtogsviser, han digtede 1790 i Anledning af Kronprinsens Formæling. Den ene et Bestillingsarbejde, en udpræget Lejlighedsdigtning, der officielt og loyalt i ganske banale Vendinger tolker Undersaatternes Fryd ved den glædelige Begivenhed. Den anden en satirisk-lystig Vise om samme Begivenhed bestemt til at afsynges indenfor Klubbens fire Vægge. De kendte Linier „Ordener hænger man paa Idioter — Stjerner og Baand man kun Adelen gi'er“, og „men har man Hjerne, kan man jo gerne, undvære Orden og Stjerne“, er vel nok de populæreste og længst erindrede af alt, hvad Heiberg har skrevet. Ved en Klubbroders Indiskretion blev Visen aftrykt og kom saaledes ud blandt Folk. Men Heiberg fik en Sag paa Halsen: hans Ord lastede jo kgl. Majestæts Anordninger. Det hjalp ikke, at han sin Vane tro vilde have „Idioter“ optaget i bedste Mening. Bøden faldt, og Heiberg maatte gøre Gæld for at betale den.

Der er ingen Tvivl om at alle disse Angreb fra Staten paa hans Pengepung irriterede Heiberg, skærpede hans Kritik og Radikalisme, og Frihedsraabene fra Frankrig gjorde deres til at holde den medfødte, om end godt skjulte Fanatisme paa Kogepunkt. Og der er heller ikke Tvivl om, at Autoriteterne i P. A. Heiberg saa en farlig Mand — „han er saa grov, den Heiberg, han skælder ud“, var Kronprinsens Karakteristik. Der maatte passes paa disse litterære Rabulister med deres Revolutionsideer, med deres manglende Respekt for den af Gud indsatte Øvrighed, med deres oprørske politiske Tale. Nylig var den unge MALTE BRUN vist ud af Landet for sit frække og blasfemiske Skrift „Aristokraternes Katechismus“. Den Heiberg skulde tage sig vel i Agt, passe paa sin hvasse Tunge og sin løbske Pen.

Men Heiberg tog sig ingenlunde i Agt. Tvertimod. Bægeret flød over, da han erfarede, at han var forbisprungen ved den ledigblevne Notarius publicus-Post, som Heiberg under Forgængerens Sygdom faktisk længe havde bestyret. At det var en Straf for hans Uvornhed og mistænkte Sind, er mere end sandsynligt, og denne Forbigaaelse slog ind.

Hans Retfærdighedssans følte sig dybt saaret, og den Hadskhed og Lyst til Hævn, som Heiberg ikke kan siges fri for, maatte skaffe sig Luft. Det skete i de af Selskabet „For Sandhed“ udgivne Smaaskrifter, hvor Heibergs Bidrag blev *Politisk Dispache* og *Sproggranskning*.

Den første var en kritisk Afhandling, der krævede et Statsbudget, for at Indbyggerne kunde erfare, hvad Skatterne medgik til, og iøvrigt raillerede over Kongehusets Indtægter og Udgifter. Det var slemt og uforskammet nok, men endnu frækkere blev Heiberg dog i sin „Sproggranskning“. Heri fornærmede han som uforfalsket Revolver-Journalist den højt ansete Generalprokurør CHR. COLBJØRNSEN, en udmærket Personlighed, hvis Indsats for Bondeemancipationen altid bør mindes. Heiberg havde hørt en Historie om, hvorledes Colbjørnsen paa sin Ejendom ved Nærum havde frataget en Kromand hans Privilegium, fordi denne havde vist sig opsætsig, da Colbjørnsen af Hensyn til sine Teglværksarbejdere vilde anlægge en Vej over hans Eng. Under alle Omstændigheder vedkom dette jo ikke Heiberg; men han hadede Colbjørnsen, som han mistænkte for at have hindret hans Udnævnelse, og nu vilde han hævne sig. Og under Ordet *Privilegier* fortalte han da under et meget gennemsigtigt Slør denne Historie, som han sammenlignede med Biblens Beretning om Nachab, der fratog den fattige Abbot hans Vingaard; og for at ingen Læser skulde tage Fejl af Adressen, tilføjedes, at Historien var foregaaet nær København.

Et Par andre Prøver af Heibergs maliciøse og vittige Sproggranskning bør fremdrages til Belysning af Aand og Tone.

Konge. En Mand der er saa skikkelig at tage Skylden for, hvad hans Ministre gøre.

Majestæt. Et Skærmbrædt, bag hvilket Skæbner drive deres Spil ustraffet.

Farlig. En Mand, der ikke knæler for Dumhed og Nidingsværk.

Oplysning. De Lys der brænder i Kirkerne ved Froprædiken. Hører

med til den Hellige Aands Naadevirkninger. Al anden Oplysning er farlig.

Præstekald. En Sax til at klippe Faar med.

Officer. En Embedsmand, der maa kunne bande og prygle. Kan han noget mere, skader det ikke.

Dansk. En Plet paa et velopdraget Menneske, som gør ham uduelig til et vigtigt Embede i Danmark.

Det meste af denne „Sproggranskning“ var næsvist og ondsindet nok; men naar Regeringen lod det komme til Sagsanlæg, rettede Anklagen sig nærmest mod den politiske Dispathe, der jo indeholdt en direkte Kritik af Regeringsforanstaltninger. Sagen vakte levende Interesse. Heiberg tjente højt Honorar ved at udgive dens Akter som „Læsning for Publikum“. Men saa standsede Trykkefrihedsfrd. af 27. Sept. 1799 denne Trafik ved delvis Genindførelse af Censuren. Ejendommelig for Heibergs Mistænksomhed saa han denne Trykkefrihedsfrd. alene møntet paa sig, og i sine „Erindringer“ insinuerer han, at Colbjørnsen havde sammenjasket den i Hast for at komme ham, Heiberg, til Livs. Intet kan være urigtigere. En Kommission havde arbejdet paa den i tre Aar, nu var Arbejdet færdigt. At Heiberg fik tage Følgerne, er en anden Sag. Ligesaa perfid er Insinuationen, at Colbjørnsen fremskyndede Rettens Gang, fordi en ny, Heiberg venligsindet Mand skulde præsidere fra Nytaar. Derfor faldt Dommen Juleaften. Heller ikke betænker han sig paa at udtale, at hans Dommere har været partiske.

Vi forstaa hans Forbitrelse. En haard, en meget haard Dom var det visselig, for Kritik af Regering, og Spot som Dessert, at blive udvist af Landet. Tredive Aar efter skriver Heiberg, at det dog blev hans Lykke, fordi denne Landsforvisning førte ham ind i større og mere interessante Cirkler. Deri har han Ret, thi som Forholdene udviklede sig i det ny Aarhundrede i Danmark i Retning af voksende Enevælde, i Tilslutning til den almindelige europæiske Reaktion, var der intet at

gøre for en Frondør og Minegraver som P. A. Heiberg. Thi som Digter duede han intet. Litteratens brogede Lod var bleven hans Skæbne. At han i sin Udlændighed ogsaa endte saadan, er en Sag for sig. Men i otte interessante Aar kom han, hørende til det franske Udenrigsministeriums litterære Afdeling (Bureau de traduction), til at gøre de fleste af Napoleons Felttog med. Var det end i yderste Slæb, han kom dog til at se og høre mere end de fleste.

Uden Klynken og Klagen — ti et Mandfolk var P. A. Heiberg — fandt han sig i sin Skæbne og ønskede ikke Dommen appelleret til Højesteret. 7. Februar 1800 samlede han sine nærmeste Venner til et Afskedsgilde i sin Bolig i St. Kongensgade. Alle haabede de paa et Gensyn. Gensynet kom aldrig. Heiberg kunde sikkert senere hen have opnaaet Benaadning. Han vilde det ikke. I sin Trods forlangte han, at Kongen skulde bede ham vende tilbage. Kun hans otteaarige Søn skulde mødes med ham. For alle de andre blev det en Afsked for Livet.

Vognen holdt for Døren. Rahbeks steg ind sammen med ham. Gadens Bærme fulgte Frihedens Martyr til Vesterport. Ved Frederiksberg Bakke steg Knud Lyne og Kamma ud og vandrede bedrøvede hjem til deres Bakkehus, mens Peter Andreas kørte ud i Vinternatten. Til Afsked havde han beholdt Kammass Handske.

I November 1790 havde PETER ANDREAS HEIBERG og Jfr. THOMASINE BUNTZEN, Datter af Dispachør Buntzen, indgaaet Ægteskab. Han var da 32 Aar gammel, Bruden kun 17. Saa ung en Brud var i hine Tider ikke nogen Sjeldenhed. Men her var det et Barn, som førtes til Brudeskamlen.

Heiberg havde som Translatør gjort den ansete og kundskabs-tørstige Handelsmands Bekendtskab, der en Dag forespurgte ham, om han vilde paatage sig en Sprogmeesters Rolle for hans halvvoxsne trettenaarige Tøs Thomasine. Tilbudet blev modtaget, og hvad man end ellers vil mene om Heibergs Forhold til hende — en god Lærer var han. Hun ogsaa en god og lærvillig Elev. Det blev til Undervisning i ikke mindre end fire Sprog: Tysk, Fransk, Engelsk, Italiensk. Og hvad hun lærte og læste, blev hængende. Thomasine havde et godt Minde og en helt beget Hukommelse. I sit Forfatterskab strøer hun endnu i sine fremrykkede Aar om sig med Citater paa alle Sprog. Heiberg har ogsaa nok prøvet paa at retlede hendes Smag. Thomasine havde som spæd mistet sin Moder og var bleven opdraget af en Tante, der ikke havde Myndighed eller litterær Kritik nok til at forhindre Pigebarnets Fantasi i at forsluge sig paa de moderne tyske sentimentale Romaner som „Siegwart, en Klosterhistorie“ o. l.

Frisk og yndig var Thomasine. Betragt Juels henrivende Portræt af den unge Kvinde! Sensualistisk og erotisk præget er hendes

Thomasine Buntzen som Barn.
Maleri af Viertel. Frederiksborg.

Fysiognomi. Det kvikke, men halvt slørede Blik, Munden med dens Amorbue, hele dets stilfærdige Yppighed fortæller om en Sjæl, der endnu ikke har oplevet Kærligheden, men som vil komme til at opleve den.

Var det denne ubevidste Sensualisme, som betog Thomasines Lærer, saa at han en Dag, kort efter Barnets Konfirmation, da hun knap var fyldt sit femtende Aar, henvendte sig til Papa Buntzen og anholdt om hans Datter Thomasines Haand? Buntzen agtede Translatør Heiberg som den gode Borger, der vel kunde forsørge en Kone; og da han raadede over fire Døtre, gav han gerne sit Minde. Thomasine fik snarere Meddelelse herom end hun blev spurgt, og Pigebarnet havde saa megen Ærbødighed og Agtelse for sin gode Lærer, at det ikke faldt hende ind, at det kunde være anderledes. Elske den nøgterne og alvorlige Mand gjorde hun saavist ikke — og i deres senere store Brevvexling bliver hun ikke træt af at forsikre, at det har hun aldrig gjort. For en Kvinde, der i sit litterære Testamente siger om sig selv, at hendes Motto alle Dage var: *elskende og trofast*, maatte dette Fornuftægteskab blive mislykket. Her elskede hun ikke — og trofast blev hun for den Sags Skyld da heller ikke.

Hvis man vil tro Heiberg paa hans egne Ord, har han paa sin Side nu heller ej været forelsket i Thomasine. Gang paa Gang udtalte han det i Familiens eller gode Venners Kres, og Thomasine glemte ikke den Krænkelser hans hoverende Ord voldte hendes sensitive Sind. Gang paa Gang minder hun ogsaa ham om de Ord, der maaske var ment som en spøgefuld Paradox. Heiberg var nu engang en Mand, der holdt af at stille Tingene paa Spidsen. Mulig har han kun følt sig tiltalt af Pigebarnets Aarvaagenhed, af hendes Intelligens, der røbede sig i det lysende og spørgende Blik. Thi vidste Heiberg overhovedet, hvad det var at elske? Kendte han Hengivelsens Naadegave? Det er ikke troligt, thi ikke én Ytring af ham, det være sig i hans Breve, Erindringer eller Forfatterskab peger i den Retning. Heiberg var en saa udpræget

viril Natur, saa hundrede Procent Mandfolk, at enhver Antydning af Æmhed og ydre Kærlighed var ham fremmed. En gold Mand var han, ganske uerotisk. Hvorledes skulde da han, paa hvis Pande Elskovsguden ikke havde aandet, kunne vække en ung Piges slumrende Eros? *Han* vakte den heller ikke — det besørgede andre.

Hvad vilde da han, der senere i Livet, selv paa de gamle Dage, saa udmærket trivedes i ugift Stand, med dette unge Barn? Hvad var hans Hensigt med at binde hende til sig?

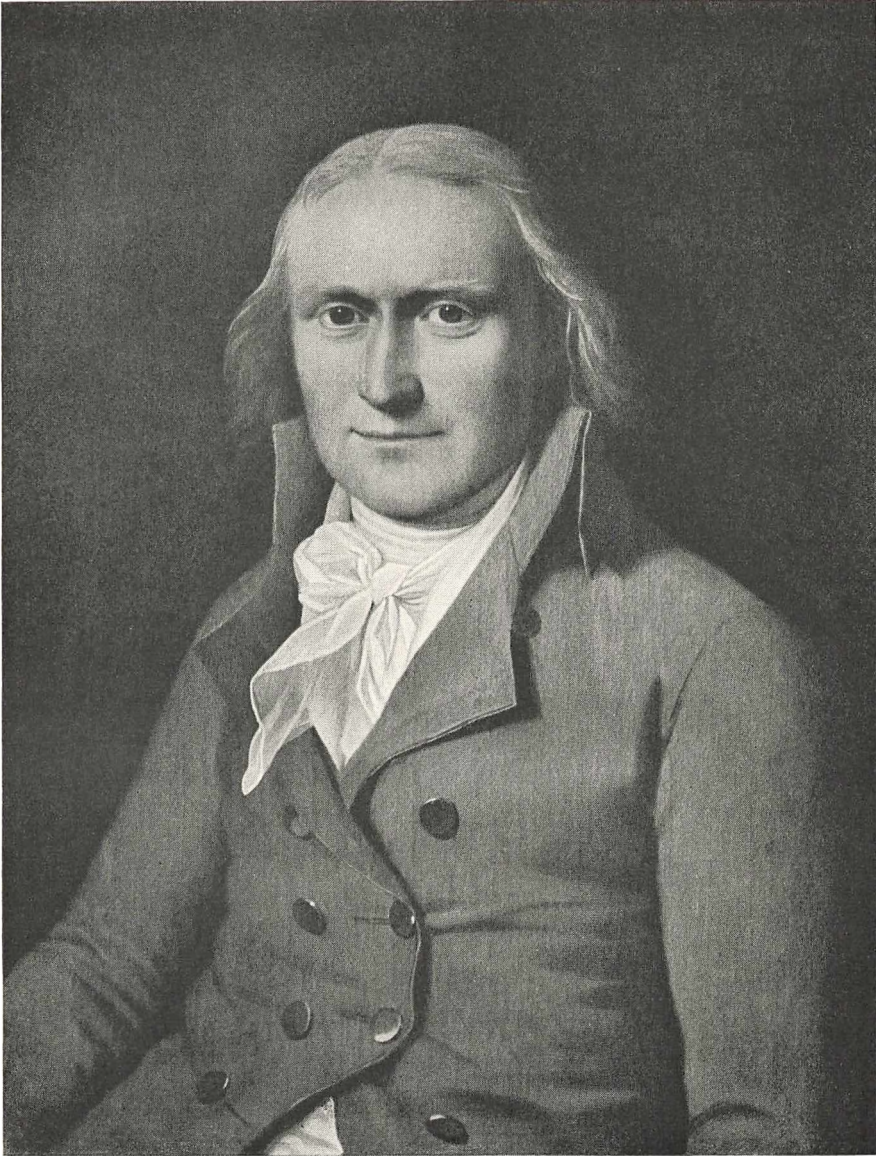
Paa dette Tidspunkt var Peter Andreas Heiberg endnu ikke bleven den danske Revolutionshelt. Ved Siden af Oprøreren stak der ogsaa et Stykke Spidsborger i ham. Efter den brogede Ungdomstid kunde han ønske at faa Hus og Hjem, at *consolidere* sig, og den smukke Jfr. Buntzen var intet ilde Parti, tilmed da Faderen havde Midler. Hun vilde pynte i hans Hus, flattere ham i Klub og Selskab. Et voksent og fornuftigt Menneske haabede han at kunne gøre ud af sin fordums, begavede Elev. Han var ret stolt af sit Valg.

Saa hjemførte da den bravttænkende, men vripne og ofte utilgængelige Mand sin Barnebrud. „Vergiss nicht, mein Kind, *er* soll dein Herr sein,“ skrev omtrent samtidig en tyskfødt Bedstemoder til sit Barnebarn paa hendes Bryllupsdag. Revolutionen og Frihedsideerne bragte jo nogen Forandring i dette aandelige Livegenskab og Syn paa Ægteskabet. Men hvor frit Heibergs Syn var paa Andres Affærer — i sit eget Hjem var han Ægteherren, efter hvem Konen ubetinget havde at rette sig. Han betragtede Thomasine som et Barn, der skulde opdrages, og om fornødent bringes til Fornuft. I et Opgør femten Aar senere minder hun ham om sin Ægtestands første Tider.

„Jeg maa erindre Dem om den Strenghed hvormed De omgikkes mig i Førstningen af vort Ægteskab. Jeg veed vel, at jeg var et Barn og trængte til Opdragelse, men mit Hjerte, blødere end Vox, behøvede ikke Haardhed for at rette sig efter en andens Villie, og med Æmhed og Godhed havde man kunnet herske uindskrænket over mig. De Sel-

Thomasine Heiberg.
Maleri af Jens Juel. Frederiksborg.

P. A. Heiberg.

Maleri af Jens Juel. Frederiksborg.

skaber De førte mig i, erstattede mig ikke min Faders Hus og mine Søstre, som De ikke kunde lide, at jeg maatte se saa ofte som jeg vilde. I den første Ungdom troer jeg at man lettere finder sig i at opofre sit Livs Lyksalighed end sine smaa Fornøjelser, og De fordrede daglig saadanne smaa Offere af mig . . . Den af alle Jordens Friheder, som man i det sextende Aar sætter højest Pris paa, er vistnok at kunne klæde sig som man vil. Denne Frihed tilstod De mig ikke altid. Engang til Kongens Geburtsdag skulde jeg i stort Selskab og havde sendt en hvid Silkekjole til Skræderen at gøres om og garneres med Sølvbaand. Jeg kan se den Kjole endnu for mine Øjne, det var endogsaa min Confirmations-Kjole. Jeg havde desuden gjort mig en glimrende Turban; — jeg døde af Længsel efter at faa al denne Stads paa. I Kongens Klub skulde der danses om Aftenen, men først skulde der spises til Middag. De vilde hverken tillade mig at danse med denne kære Kjole, eller at klæde mig om til Dansen begyndte, som de andre Damer. Det gjorde mig nu rigtignok megen Bekymring, men dog fandt jeg mig deri uden videre. Men nu hændte det sig, at om Morgenen som denne Fest skulde være, kom den omtalte Kjole fra Skræderen ligesom jeg var kommet op. Uden at begære at faa den paa den Dag trøstede jeg mig med at betragte den og fordybede mig saaledes i denne Betragtning, at jeg glemte at drikke mit Thevand, saa det blev koldt. De var gaaet ud af Værelset og kom ind igen. Jeg stod endnu paa samme Plet og saa paa Kjolen, hvorover De blev overmaade vred og med saa megen Hidsighed og Strenghed tiltalte mig for min Barnagtighed og Uordentlighed at lade mit Thevand blive koldt, at jeg brast i heftig Graad og kunde ikke holde op igen at græde, saa at jeg kom saa bleg og rødøjet til Festen, at alle Mennesker spurgte mig om jeg var syg og hvad der fejlede mig, hvilket gjorde mig forlegen og aldeles fordærvede mig al den Dags Fornøjelse, som jeg i mere end 14 Dage havde glædet mig til.“

Hun finder nu saa længe efter, at Historien er til at le ad, men vi for-

staar Tonen i det Heibergske Hjem ud fra en saadan ubetydelig Episode, og Heibergs fhv. Hustru mindes, hvor mangen Time hun har bortgrædt af de glade Ungdomsdage.

For hende blev hendes Første- og Enestefødte, JOHAN LUDVIG, der kom til Verden 14. Decbr. 1791, en Forløsning. Moderkærligheden sprang ud. Hun glemte alle Sorger for sin Dreng, der senere i Livet i hendes Øjne næsten blev som en Gud. Men Barnets Tilkomst bragte ikke Mand og Hustru nærmere — hun klager over Heibergs Vrantenhed og Kulde. „Tænk paa hvorledes De svarede mig en Aften De kom silde hjem og jeg spurgte Dem, hvor De havde været; hvor kold og fortrædelig De var en Nat da jeg lod kalde paa Dem, fordi jeg troede jeg var i Fare.“ *Hun* er nu altid hjemme hos sin Dreng, *han* næsten altid ude eller forskanser sig i sit Værelse. Hun faar Tid at tænke, og forstaar, at blind Lydighed ikke er den største Dyd. Og samtidig aabner sig en ny Verden for hende. Barnehustruen føler, at hun ogsaa er elskende Kvinde. Hun er da fyldt sit tyvende Aar.

Det var i det sidste Revolutionsaar 1794, at Danmark fik Besøg af en lille Delegation Franskmænd, hvis Hverv var — foruden Propaganda — at opkøbe Korn for Republiken. Deres Formand, Mr. DUVEYRIER, som iøvrigt kaldte sig med sit Fornavn HONORÉ, var en veludseende og intelligent Herre, den bedste Repræsentant for den ny Tingenes Tilstand. Naturligvis var der mange, som afskyede Republikens Udsendinge, men Frihedsrøret havde ogsaa forplantet sig til visse københavnske Krese — om ikke af anden Grund, saa fordi det var en Modesag. Disse Franskmænd havde Beundrere om sig, hvor de gik og stod, og mange Hjem aabnede sig for dem, hvor de fejredes ved brillante Fester og forresten gik ud og ind som daglige Gæster. I „Grandmamas Bekiendelser“ har Sophie Zinn tegnet et levende Billede af de bevægede Dage, da Republikanerne lærte det finere københavnske Borgerskab at synge *Marseillaisen*, da Frihedens Skaal atter og atter blev udbragt; Franskmændene var begejstrede for al denne Virak og gjorde

de yngste og smukkeste Københavnerinder patriotiske Presenter i Form af tricolorefarvede Skærf og Baand og Cocarder. Til en Begyndelse var Damerne noget usikre overfor denne ny og unægtelig politisk-demonstrative Pynt. Men den smukke Sophie Zinn gik i Spidsen, og snart efter præsenterede Fruerne og Frøknerne trefarvede Shawls og Baand i Komediehusets Loger. P. A. Heiberg paabød sin Kone at bære den franske Kokarde. Og Thomasine gjorde det saavist ikke ugerne. Ti ogsaa hun havde tabt sit Hjerte til Frankrig. Det var dog ikke politiske Sympatier, men Amour.

Skøndt Heiberg ikke tjente mere end til Dagen og Vejen, aabnede han frihedsbejstret sit Hus for den franske Minister, citoyen GROUVELLE, og for Kommissærerne. Han holdt Gilder for dem og var vel en Smule stolt, da han præsenterede Husets elegante og indtagende Frue, der nu stod i hele sin Ungdoms Vaar og Friskhed. Saa tilbageholdende overfor den Cour og Hyldest, der blev vist hendes kokette Skønhed, som hun senere fremstiller det, har hun maaske næppe været. Hvilken ung Kvinde vil ikke gerne fejres og tilbedes? Og naar en Franskmand har udset sig sit Offer, gaar han gerne hurtigt og indtrængende til Værks. Mr. Duveyrier gjorde Stormcour til Thomasine, og hun tabte baade Hoved og Hjerte. Nu vaagnede hun som Kvinde. Nu var hun modnet, nu kom Elskoven og bankede paa. Hun var beruset og fortunlet. Som gammel Kone mindes hun hin sødmefyldte, lidenskabelige Tid med de Ord: „I hine Dage var Kærligheden en stor Magt.“ Hun fortalte i beregnende Naivetet Heiberg om Duveyriers heftige Følelser for sig. Han, Uerotikeren, slog det hen: Aah, Du har din Frihed! sagde han, et Ord som Thomasine ikke glemte og ganske snu senere vendte mod ham. Heiberg har vel ment, at det gjaldt lidt erotisk Pjankereri, som ingen fornuftig Mand tillagde større Betydning.

Den franske Komædie fik en brat Udgang, da Kommissærerne med deres Charme kaldtes hjem. Episoden DUVEYRIER blev for Thomasine

en pikant Erindring, en Slags Forspil til det Kærlighedsdrama, for hvilket Tæppet snart skulde gaa op. Hovedaktøren i dette blev den unge svenske Gustavianer, Baron Ehrensvärd eller som han nu med sin Moders Navn kaldte sig: GYLLEMBOURG.

C. F. Gyllembourg.

Efter Miniaturmaleri.

En udpræget svensk Type: stilfuld, elegant, ridderlig, tystmælt og reserveret. Hans Skæbne er vel kendt. Ved Slægtsforbindelse, som Officer knyttet til den adelige Opposition, vidste han forud Besked om det dræbende Skud, der paa Maskeraden i Operahuset i Marts 1792 rettedes mod Kong Gustaf III. For Delagtighed i mindre Grad forvistes han. Lidt Midler raadede han over, prøvede foreløbig paa at orientere sig ude i Europa, levede nogen Tid i Hamburg, blev derpaa

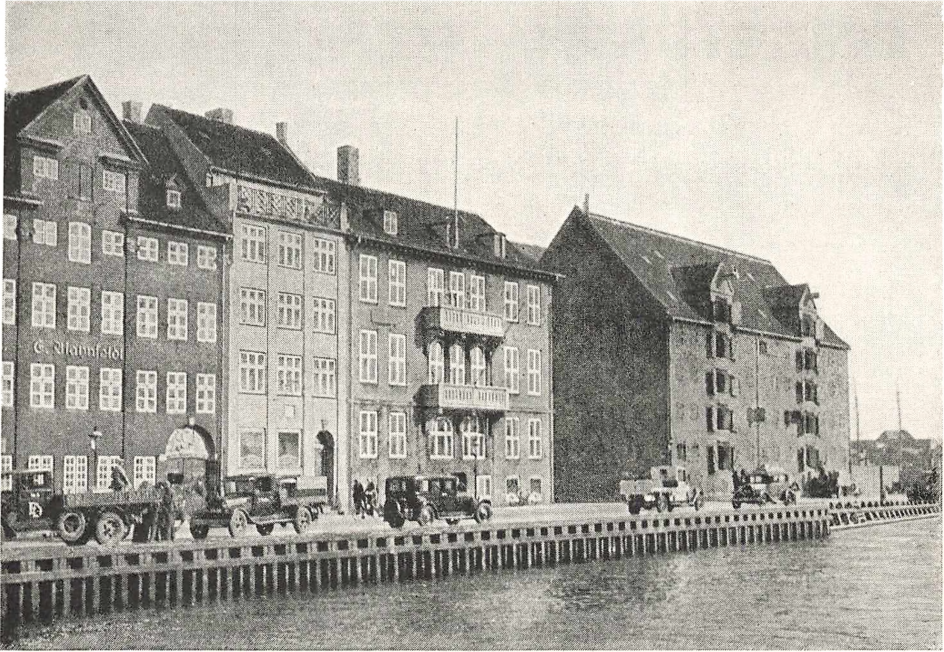
Bestyrer af en Slægtnings Gaard i Holsten, og da den blev solgt, kom Emigranten Gyllembourg til København. Hurtig kom han i Forbindelse med Heiberg, for hvem en Kvasi-Kongemorder var en Himmerigmundfuld. Han tog Gyllembourg med hjem, hvor denne snart blev daglig Gæst. Og da Heiberg selv færdedes saa meget ude, var det den gæstfri Mand behageligt at se sin ny Ven underholdt af sin Kone.

Og saa fandt de to Mennesker hinanden, som passede for hinanden.

Mindre fyrig, men mere inderlig end Charmøren Duveyrier var den stilfærdige og fine Gyllembourg. Sten paa Sten blev muret af et Kærlighedens Tempel, som blev staaende. En Dag brød det frem: han erklærede Thomasine sin Kærlighed, og de mødtes i det første Favntag. Overrumplet som hun selv følte det — thi Fru Thomasine Heiberg var ingen Allemands Kokette — fortalte hun sin Mand om Gyllembourgs Kærlighed. Atter blev hun affærdiget: „Aa, handl som jeg ikke var til!“ Det kunde lyde som en direkte Opfordring til Ægteskabsbrud, var dog neppe ment saadan. Meningen var nok den: Lav Du Øjne saa meget Du vil, men hold mig udenfor det Vrøvl. — Det var i Proce-dagene — der var baade økonomiske og mange andre Bekymringer, som trykkede Heiberg, der i Familiekresen mest sad stum, sur og indbidt. Kærlighed interesserede ikke denne Mand. Men Thomasine gemte ogsaa disse Ord i sit Hjerte. Og Traaden mellem hende og hendes Elsker spandtes tættere og fastere.

Selvfølgelig maatte Dommen over hendes Mand berøre hende stærkt. Thi der skulde nu ogsaa spilles om *hendes* Skæbne. Og dog var det nok tørre Taarer hun fældede, da Vognen rullede bort med hendes brave, men vanskelige og gnavne Ægtefælle. Nu var Kærlighedens Genvej bleven langt kortere. Viselig bevarede hun og Gyllembourg Decorum. Efter Heibergs Bortrejse flyttede Thomasine med Drengen hjem til Faderen i Nyhavn. Om Sommeren laa Buntzens paa Landet „paa Voxblegen“ (∴ Blegdamsvejen). Her besøgte Gyllembourg nu og da Fa-

J. L. Heibergs Barndomshjem i Nyhavn Nr. 67 (det smalle Hus).

Altanen paa Taget indrettede Bedstefader Buntzen til sine astronomiske Observationer.

milien, tyede i Hemmelighed med Thomasine op paa hendes Kammer. Hendes Søskende, hendes Svogre, alle undtagen maaske Faderen, vidste eller anede om Thomasines og Gyllebourgs Kærlighedshandel. Men man *talte* ikke om de Ting i hine Tider. Gyllebourg havde købt en mindre Landejendom „Ruhedal“ paa Sorøkanten, og Brevduen flyver ofte mellem hans Gaard og Voxblegen. Lidenskabelige, heftige Breve fra hendes Side, der aander baade Længsel og Bekymring; men saa hemmeligt som muligt maa de gaa frem.

Til Heiberg skriver hun ogsaa Breve af en vis officiel Venlighed, men hans Navn forekommer i Brevene til Gyllebourg kun i Drøftelsen af det vanskelige Spørgsmaal, naar han skal have den fulde Sandhed at vide og derefter give Thomasine hendes Frihed. De er enige

om, at hun skal forfatte *la lettre remarquable*. Hun har det færdigt 1. Aug. 1801, fortæller hun Vennen, men hun trykker sig tydeligt nok for at afsende det, og først 11. Sept. kommer det afsted.

Brevet er et Hovedaktstykke i Familien Heibergs Historie. Det har et stærkt advokatorisk Snit. Thomasine Heiberg hørte til den Kategori Kvinder, der frejdigt kan forsvare baade sig selv og andre, og som ikke giver op, før de faar deres Vilje. De er ikke sjældne.

Hun begynder Brevet med Smiger og Paakaldelse af Mandens Retfærdighedssans.

„Gode Heiberg.

I det Øjeblik da Du tager dette Brev i Haanden, beder jeg Sandhedens og Lysets Gud opflamme dit ædle Hjerte med alle de høje Dyder, som udgøre den *skønne* Side af din Karakter: Din entusiastiske Kærlighed for Frihed og Sandhed, dit Had mod Fordomme, din stolte Følelse af dit eget Værd, din Foragt for den blinde Hobs Domme, din Ædelmodighed, dit Hjertes Godhed og endelig dit Venskab for mig. Min Overbevisning om denne din sande Karakter, som saa Faa kender, giver mig Mod i dette Øjeblik da jeg overgiver mit Livs Skæbne i dine Hænder, da jeg gør et Skridt, som ikke mange af *mit* Køn vilde være istand til at vove, og endnu færre af *dit* fortjene . . .

Vare ikke alle Omstændigheder just saaledes som de ere, og var det ikke til Heiberg jeg skrev, da vilde jeg sige: Forglem, at Du nogensinde var min Mand, og erindre Dig, at Du var min Ven. Men nu siger jeg derimod: Erindre Dig, at Du i adskillige Aar var ikke egentlig min Mand, at Du var langt mere! at Du var min Ven. Det er derfor, ædle Heiberg, min Ven! at jeg idag tager min Tilflugt til Dig og gør Dig til mit Hjertes Fortrolige, naar jeg uden alle Omsvøb siger Dig: Jeg agter Dig, jeg beundrer Dig i mange Henseender, mit inderligste Venskab tilhører Dig for evig, men mit Hjerte er en Andens.“

Efter denne Appel til Heibergs Højmodighed lader hun tilsidst efter de mange smukke Talemaader Bomben springe og begynder en retrospectiv Redegørelse for deres Ægteskabs Historie. „Naar jeg tænker tilbage paa de første Aar af vort Ægteskab, forekommer det mig stedse, som naar jeg tænker paa min tidligste Barndom, ja jeg kan endogsaa sige, at det forekommer mig, som om det ikke var mig, men en ganske anden Person, saa lidet genkender jeg min virkelige Karakter i min daværende Tænke- og Handlemaade.“ Og som Tiden gik og hun oftest sidder ene om Aftenen, da tager hun de Ord frem, som Heiberg saadan har ydmyget hende med („at han aldrig havde været forelsket i hende“), „og da tilstod jeg for mig selv, at det vel heller ikke var Kærlighed som jeg følte for Dig. Elskende vare vi aldrig og blive vi aldrig, sagde jeg til mig selv. Lad os være Venner, men *intet uden Venner*. Jeg lovede mig selv at opfylde mine Pligter, aldrig at gøre andre Fordringer paa Dig end Venskabs, men heller ikke med min Vilje at tilstaa Dig andre Rettigheder end en Vens og Broders, altid at være din ømmeste Veninde og intet mere eller mindre. Du veed, om jeg har holdt Ord. Fra denne Aften kender jeg mig selv, først denne Aften ophørte jeg at være Barn.“

Hun strejfer Episoden Duveyrier for saa at gaa over til det springende Punkt. Tre Aar ligger imellem — da møder hun Gyllembourg. „Andre havde forsikret mig om, at de elskede mig, og jeg troede dem ikke; han sagde mig aldrig at han elskede mig, og jeg vidste det uden at han sagde det. Vi vilde ikke være Elskende, og vare det uden at vide det.“ Og hvem har nu trøstet hende og forsonet hende med sin Skæbne? Ingen uden Gyllembourg. Inden Heibergs Bortrejse vilde hun have skriftet for ham, „men Gyllembourg frygtede for at bedrøve Dig.“ Men nu er Tilstaaelsen der.

„Gyllembourg er bleven mig og jeg ham saa kær, at vi bogstavelig ikke kan leve uden hinanden, han er meget ofte borte, og saa ere vi begge bedrøvede, og naar han saa kommer, ere vi bange og forlegne,

uden at det staar i vor Magt at skjule vor Forbindelse. Rent ud tilstaar jeg Dig, at det er mig ikke ubekendt, at den hele Verden veed vor Kærlighed og vel meget mere end vi selv veed. Kære Heiberg! ikke har Du fortjent, at jeg skulde bedrage Dig, og ikke har jeg fortjent, at man skulde beskyldte mig herfor. Ogsaa er Du meget for god til at din Hustru skulde væde med sine Taarer de Baand, som binde Dig til hende. Selv et Offer for Friheden hader Du Lænker, Du vil ikke taale at se mig fortæres af Kummer, men Du vil bevare din Søn sin Moder og Dig selv din varmeste Veninde. Jeg vil gøre Dig et Forslag, som vil forundre Verden, men ikke Dig. Byt med mig! Giv mig min Frihed tilbage og tag derfor som din visse Løn min og Gyllebourgs evige og uindskrænkede Højagtelse og Taknæmmelighed, hele Verdens Beundring . . . Tænk selv, kære Heiberg! Du taber intet ved dette Bytte. Din Elskerinde har jeg aldrig været, din Hustru har jeg i en Række af Aar heller ikke anset mig for at være. Din Veninde! Ak det vil jeg være mere end jeg nogensinde har været det. Og hvad vilde Du med mig nu? Efter at have elsket saaledes som jeg elsker G. kan jeg aldrig mere være din, jeg var uværdig til at være din Hustru, om jeg vilde være det, og tør jeg sige det, Du var uværdig til at være min Mand, om Du kunde ville det. Nej, ædle, agtværdige Heiberg! giv mig for hele Verdens Øjne min Frihed tilbage . . . Lad os vise den et Exempel: to Mennesker, der ophæver deres Ægteskab, fordi det Baand er langt svagere end det Venskab og den Agtelse, som de bære og altid vil bære for hinanden, fordi Heiberg elsker Sandhed og Frihed ikke alene i Ord, men i Gerningen . . . Med Venskabs Inderlighed træder jeg frem for Dig og beder Dig uden alle Omsvøb: Foren mig med den jeg elsker, lad mig have Dig at takke for den Lykke jeg endnu kan nyde, tillad mig at tilbringe mine øvrige Dage hos ham. Dit Minde skal daglig bo i mit Hjerte, dit Billede skal følge mig, hvor jeg er, det skal pryde vor Hytte, det skal være „Ruhedals“ Husgud, vi ville behænge det med Vaarens første Blomster og Høstens sidste Gaver; hver Gang jeg har

levet en glad Dag, skal jeg se til det og takke Dig, og den sidste Dag jeg lever, skal jeg smile til det og takke Dig.“

Dette lange og indholdsrige Brev, af hvilke Hovedsteder her er citeret, havde en Fejl, hvorved det forspildte den tilsigtede Virkning. Det var altfor velskrevet, altfor udspekuleret, sat paa Skruer, og paa passende Steder isprængt engelske og franske poetiske Citater. Og Apotheosen med Bekransningen af Heibergs Billed for sentimental og vammel. Men Heiberg var ikke sentimental, og i sit Svar slaar han strax ned paa disse svage Steder. „Det er dit Hoved og ikke dit Hjerte, der har stilet dit Brev.“

Hans Brev kom til Thomasine først i Oktober, og det synes virkelig, som om han er bleven overrumplet. Nogle Timer før *la lettre remarquable* indtraf, havde nogen beklaget hans Skæbne. Men stolt havde han svaret: Beklag mig ikke. Jeg har en uvurderlig Skat, jeg har en Kone der inderlig elsker mig.

Kunde Heiberg i al sin litterære og politiske Optagethed virkelig være saa blind at tro dette? Ingenlunde; men det er en Trumf han spiller ud for at vise sin gode Tro. Og i det hele er hans Svar ikke mere ægte end Hustruens. Han bruger Datidens tragiske Svada. Flere Passager er som udskevne af Kotzebues eller Ifflands rørende borgerlige Komedier.

Han forsikrer, at han aldrig har elsket Thomasine „saa inderlig, saa usigelig som i dette Øjeblik, da jeg svæver i den grusomme Frygt for at tabe Dig.“ Og her er han utvivlsomt helt ærlig: mange Mennesker paaskønner først et Gode, naar de er ved at miste det. Aldrig syntes mig Lien saa fager som nu jeg skal forlade den. Og den stolte Heiberg træder ned fra sin Piedestal og tilbyder at glemme alt. „Var end dine Forvildelser stegne til den højest mulige Grad — det vil intet koste mig at glemme, og at elske Dig endnu højere.“ Skal hendes Søn nødes til at slaa Øjnene ned, naar hans Moders Navn nævnes? Og det maa han gøre, hvis hun fremturer i sit Forsæt.

Og nu følger en ligefrem tryglende Kærlighedserklæring. „Min hele Kærlighed tilhører Dig — Dig alene har den tilhørt.“ Han vil ydmyge sig, falde sin Fjende Colbjørnsen for Fode og raabe om Naade. Og vende tilbage til Hustru og Søn! „Tro ikke at jeg vil fordre nogen Forklaring, nogen Tilstaaelse af Dig. Din Undskyldning ligger i mit Hjerte; et varmt Kys er alt det Forsvar Du behøver. Ve mig om jeg nogensinde i hele min Levetid, med et Ord, med en Mine, med et Øjekast gør Dig den allerringeste Bebrejdelse.“ Den, der vilde tage denne hysteriske Frase for gode Varer, maatte være meget naiv. Thomasine var det i hvert Fald ikke.

Men den kloge Heiberg var naiv, da han efter i blide Ord at have kælet for Konen, rettede sine sværeste Kanoner mod hendes Elsker. „Om et Par Aar vil Forføreren forlade Dig for en anden. Han er opfødt i Lasternes og Forførelsens Skole, Hoffet. Slangens Gift er paa hans Tunge.“ At bagvadske hendes Elsker er vel den dumteste Maade at vinde en Kvinde paa. „Du var min Stolthed, sandelig min eneste Stolthed; Du veed det selv; Alverden har kunnet observere det, man har sagt mig det, og jeg var glad over at man sagde det . . . Jeg troede, at Jalousie røbede Mangel paa Agtelse for den man elskede, og at man ikke kan elske den som man ikke agter. Saaledes elskede jeg Dig, og jeg troer, at det er saaledes en Mand bør elske . . . Jeg var stolt af at eje en Kone som man fandt elskværdig. O! hvor dog Stolthed bliver ydmyget. Jeg ansaa en stor Del af dine Fuldkommenheder paa en Maade som mit Værk. Jeg fortjente nogen Straf for denne Stolthed, men jeg straffes dog nok for haardt.“

„Du fortæller mig videre, at Du engang skal have betroet mig dit Hjertes Hemmelighed og spurgt mig om jeg var misfornøjet med at Personen kom hos os. Jeg skal have svaret: at Du i den Sag skulde handle, som jeg ikke var til. Jeg tvivler ikke paa, at jeg vel kan have svaret saaledes; men hvor Du dog veed at dreje en Mening ud af mine Ord, som jeg aldrig kunde lægge deri. Havde jeg havt mindre Tillid

til Dig, havde jeg sikkert svaret anderledes. Hans Mening kendte jeg, jeg troede at hvad Du følte for ham, var blot en høj Grad af Venskab. Jeg stolede paa, at Du ikke længer var Barn.“ Hvor lidt Heiberg kendte Kvindehjertet, viser hans følgende Ytring, at et Fruentimmer paa 26 Aar gemenlig har tabt sin største og farligste Hede. „Skulde jeg da ved en, som jeg troede ugrundet Mistillid, berøve Dig en Glæde i Livet og derved give Dig Anledning til at attraa den heftigere, og at vise mig mere Kulde? Gud veed, hvor højlig det vilde have glædet mig, naar Du af Dig selv havde indskrænket disse Besøg.“

Heiberg fortsætter Brevet de følgende Dage og i en roligere Stemning, indrømmer sin Egoisme og beder om Tilgivelse. Landflygtigheden er han næsten ved at velsigne, den har lært ham at paaskønne hendes Værd. „Jeg Daare som har sagt, at jeg aldrig har været forelsket i Dig, oh, jeg har ikke kendt mig selv. Nu først indser jeg, at jeg er forelsket, at der ingen Lyksalighed er til for mig paa Jorden uden Dig. Der behøvedes 12 Aars Ægteskab for at oplyse mig derom.“ Fortsættelsen bliver mere og mere deklamatorisk og hastemt. „Du maa under enhver Omstændighed forlade *ham*. Du vil blive for din gamle graahærdede Fader, som om Du var født paany til Verden. Du vil blive dine Søstres og Venners Lyst og Glæde, Du vil blive en Velsignelse fra Himmelen over dit Hus. O! om Du endog havde tabt al Kærlighed for mig, Du maa dog blive hos mig, om Du end hadede mig. Jeg skal taale din Vrede uden at knurre; bære dine Luner uden Suk; Du skal ene raade, ene befale, jeg skal lyde Dig som en Tjener.“ Til sidst hedder det: Tag din Beslutning tilbage! — i en halvvejs truende Tone, og den irreligiøse Heiberg paakalder endogsaa den „almægtige Guds Fingør“. Og hvad „Forføreren“ angaar, kan hun tage sig det let. Han vil nok finde Erstatning.

Der er Lidenskab i Heibergs Brev, mens der var kølig Overlegenhed i Hustruens. Dets Læser føler, hvor hastigt det er bragt paa Papiret. Men Lidenskaben er mindre en ulykkelig Elskers end en krænket

Ægtemands. Det er et Udbrud af et Menneske, som koste hvad det koste vil, kræver sin Ret respekteret og ikke vil opgive den. Derfor bruger han søde Ord trods sin indre Forbitrelse, og det er den, som samtidig bringer ham til at skrive en ret nonchalant Begæring til Colbjørnsen om at udvirke Tilladelse til hans Hjemkomst af Hensyn til hans Familie — men det maa ske med størst mulig Hurtighed. Ligeledes aabenbarede han Sagen for Thomasines Fader.

Brev følger nu paa Brev mellem de To.

Thomasine lægger ud: dette havde hun ikke ventet af en Heiberg. „Friheden, siger Du, bestaar ikke i at overtræde sine Pligter; tør Du paastaa, at det er Pligt at forlade den som man elsker, som man i sin modnere Alder med de helligste Eder har forpligtet sig til ikke at forlade? Kan Du som Filosof paastaa, at Ægteskabets Rettigheder er helligere end Kærligheds? Ere Convenientzens Love paa den ene Side, saa er Naturens paa den anden; er det Uret at ophæve et Ægteskab, saa er det ogsaa Uret at sætte sig op mod sin Konge, og en Revolution er da en græsselig Forbrydelse. Kan *Du* tænke saaledes?“ Det er ret snildt af hende saaledes at føre Krigen over i Fjendens Lejr. Og hun tager Offensiven og erklærer rent ud: „Jeg bliver aldrig *Din*, aldrig! jeg kan det ikke, jeg vil det ikke. Mit Hjerte og min Fornuft er enige om, at Du aldrig har været min Elsker. Du siger, Du er det nu. Velan! saa er Du blevet det for en Maaned siden, Gyllembourg har været det i 3 Aar.“ Og hvad Sønnen angaar, da „giver jeg Dig ham tilbage bedre end Du forlod ham, han er nu i den Alder han kan undvære mig.“ Og hun beder og besværges: Giv mig min Frihed tilbage!

Heiberg var imidlertid rejst over Amsterdam til Hamburg for hurtigere at være paa Pletten, naar Benaadningen kom, og for muligvis at bevæge sin Kone til at rejse derhen, og forsøge hvad den mundtlige Overtalelse kunde formaa. Men *hun* har aldeles ikke villet indgive den indlagte Ansøgning, som hun med Rette finder den engang stortalende Heiberg uværdig.

Endelig er han løbet træt, og i et Brev fra Hamburg giver han hende Friheden paa Betingelse af, at hun frasiger sig al Raadighed over Sønnen, som han ønsker anbragt hos Thomasines Søster, LISE JÜRGENSEN, der gift med Mægler J. boede i det Buntzenske Hus i Nyhavn. Men hvorledes kan Thomasine, der anser ham som en uvedkommende Person, holde hans Ansøgning tilbage? Han fordrer, at den skal indgives. Ellers maa han gribe til anden Udvej. „Jeg *maa* tilbage, det koste mig lidet eller meget af hvad Du kalder Ære.“

Hvorfor var det Heiberg saa meget om at gøre at komme hjem til Danmark? Og hvorfor modarbejdede hans Hustru hans Planer, nu da han havde lovet at give hende Friheden? Thomasines Biograf og varme Talsmand efter hendes Død, Svigerdatteren Johanne Luise Heiberg, gaar meget let og hastigt hen over dette Punkt. Og dog spilledes her bag Kulisserne et Intrigespil, hvis Kerne det ikke er svært at faa fat paa, skøndt ingen af Personerne udtaler sig.

Forholdet er det, at hvis Regeringen benaader Heiberg, saa at han strax kan komme hjem, ser det mørkt ud for Thomasines og Gyllembourgs Forening. En Skilsmisse vil da først kunne opnaas efter flere Aars Ventetid. Men blev Ansøgningen afvist og Heiberg blev derude, var der intet til Hinder for umiddelbart at give Tilladelse til Ægteskab. Heiberg forstaar godt dette. Derfor vil han hjem, til Trods for sit halvt aftvungne Løfte, for at lægge Sten og ikke Roser paa sin Hustrus og Gyllembourgs Kærlighedssti. Thi en hævngherrig Mand var han. Omvendt vil Hustruen ikke have denne Fredsforstyrrelse hjem, hun vil ikke vente i tre eller flere Aar paa et dagligt Samliv med sin elskede Gyllembourg; og det synes som om hendes Advokat Rottbøll har været hende en god Hjælper i Regeringskontorerne. Resultatet blev, at Heibergs paany indgivne Ansøgning til Kongen blev afslaaet 4. Decbr. Da Heiberg erfarede dette, skrev han i sin Desperation en ny Ansøgning til Kronprins og Konge, hvori han tryglede om at komme tilbage for som Statsfange at blive indsat i Citadellet, tjene til Dæk-

ning af sit Ophold ved at afskrive og oversætte, og nu og da have sin Søn hos sig for at undervise ham. Han kom for sent — den 17. December 1801 holdt Thomasine og Gyllembourg deres Bryllup. Hun havde sejret i Spillet. Regeringen havde foretrukket at opløse et Ægteskab fremfor at faa en Urovolder tilbage. Helt ærligt Spil var dette vel ikke. Thomasine benyttede sig af Heibergs Fraværelse til at krydse hans Hensigter, hun kæmpede for sit Hjertes Ret. Og Kongen resolvede paa den ny Ansøgning, at det skulde have sit Forblivende med den første Resolution.

Da Heiberg erfarede om Ægteskabets Fuldbyrkelse, blev han rasende, og helt uhyggeligt virker hans Svar paa et Forsøg paa et Trøstebrev fra Fru Thomasine. Det tiltaler hende med „Madame“ og *De*, og er en Skarndynge af Uartigheder og højst uforskammet i Tonen: Om Gyllembourg har man dog ikke hørt, at han var fræk nok til at condolere den døende Kong Gustav. „De Madame! har stødt mig en halv Snes Dolke ogsaa i Ryggen, og nu trøster De mig! De har den Godhed at communicere mig Deres Lykke og at fortælle mig, at De allerede var bunden til Gyllembourgs Skæbne. Jeg takker Dem og roser Deres Ilfærdighed. Med en saa ædel Handling kunde der heller ikke iles for meget; men da De siger, at De har ladet Dem binde, saa vil jeg dog haabe, at det er med Lænker; thi De veed selv hvor meget der behøves til at holde Dem. De havde ogsaa engang frivilligen ladet Dem binde til min Skæbne, dog formodentlig med den hemmelige Reservation, at De kuns mente min gode Skæbne, og De har givet Verden et overtydende Bevis paa Deres Styrke til at sønderrive de Baand, der ellers pleje at være stærke nok til at holde den, der har nogen Følelse for Pligt og Ære. Lad dette være en Advarsel for Deres Forfører imod Dem.“

Saaledes bliver Heiberg ved at dyngte Fornærmelse paa Fornærmelse og skriver tilsidst: „De har havt den Lykke at se de første Akter af det Drama reussere, som De og Deres Forfører have paataget sig

at forfatte. De overlade nu til mig at forfatte den sidste Akt, og jeg forsikrer Dem, at jeg skal bestræbe mig for, at den ikke skal blive uværdig Forfatterne af de første Akter.“

Føles det ikke, at naar den Mand, der kunde tiltale sin fordums Hustru i en saadan Tone, faa Maaneder forud havde bedyret hende sin Kærlighed, var dette Mundsvejr? Han havde følt sin Ret truet, og da den rethaveriske Mand ikke fik den, viste han, hvor lidt de store Ord havde betydet.

Gyllembourg sendte han i et endnu grovere Brev en Udfordring til at møde ham i Hamburg, hvad denne paa en stilfærdig og overlegen Maade afslog. Heiberg begav sig atter til Paris. Men han gemte — og glemte ikke.

De Nygifte flyttede strax ud til Gyllebourgs Landejendom „Ruhedal“ mellem Ringsted og Sorø. Af Udstrækning var det en ret beskeden Gaard, der gav fra Haanden og i Munden. Paa flere Maader maa Overflytningen fra By til Land have været ret stærk for Thomasine Gyllebourg. Men Sladderer og Forargelsen, der var livlig nok i Kjøbenhavn, vilde hun undgaa. Imidlertid maatte hun sige sin tiaarige Søn et foreløbigt Farvel — og det var tungt nok for saa øm en Moder —, og hun maatte indrette sit Sind til at fæste Bolig derude paa Bondelandet. For hende, der var et udpræget Bymenneske, og som kun kendte Landet fra Udflugter til Lyngby, Frederiksdal eller Dyrehaven, var dette en betydelig Overgang. Hun forholdt sig ikke ligegyldig eller afvisende overfor Naturen; men hun forholdt sig beskuende til den: Naturen var et Objekt, som kunde være indtagende nok, naar den præsenterede sig i Sommersol eller i Maanelys — kort sagt et Idealbillede, som det havde formet sig ud fra de stereotype Landskabsbeskrivelser i hendes Ungdomslæsning. Hun elskede at plukke Blomster i sin Have og med Smag sammenstille dem; men hvor lidt iagttagende hendes Natursans var, viser hun i en Fortælling, hvor hun lader den aabne Eng være bedækket med yndige Anemoner. Hun holdt mest af Naturen udsnitvis med Kulisser af Træerne og en Baggrund til Indramning. Det Aabne var ikke hendes Smag. Det „raa Hav“ afskyede hun, skøndt Talen kun var om det sagtmodige Øre-

sund. „Uh, de lumre Indsøer,“ riposterede hendes Svigerdatter, Johanne Luise, drilagtigt.

Men indenfor de fire Vægge udfoldede Fru Gyllembourg sig. Her kom hendes Skønhedssans, hendes Arrangementstalent til at kunne faa meget ud af lidt, hendes gode Smag og store Zirlighed til sin Ret. En Landmandskone har hun saavist ikke været; og naar den elskede og tilbedte Gyllembourg paa nogle Dage var i Hovedstaden, gik hun urolig og hvileløs omkring i Huset og vidste ikke ret, hvad hun skulde foretage sig. Men hun fik læst meget i de halvfemte Aar paa „Ruhedal“. Fru Gyllembourg var en meget belæst Dame, og hun læste godt — for hun tænkte over, hvad hun læste, og ræsonnerede derover.

Gyllembourg var ingen Celadon, ingen kælen Hyrde, fordi han var kommen til at bo paa Landet med sit Hjertes Udkaarne. Han var en flittig og indsigtssrig Agronom, om end betydeligere som Teoretiker end som Praktiker. I 1805 vandt han Prisen for Besvarelsen af det kgl. Landhusholdningsselskabs Prisopgave. Da Navnesedlen brødes, vakte det Uvilje hos mange, at den fordrevne svenske Republikaner havde sejret. Ogsaa Audiensen hos Kronprinsen forløb ret koldt og unaadigt; Prinsregenten skulde have ytret, at den som forraader een Herre, ogsaa kunde forraade to. Gyllembourg tog sig da for i en Memoire at fortælle Kronprinsen om sit Levnedsløb, og hvordan han egentlig mod Vidende og Vilje var bleven lokket ind i noget, der frastødte ham. Det hjalp; siden fik han Kongens Gehør og blev endda benyttet til hemmeligt diplomatisk Arbejde.

Fire Aar var gaaet siden de fhv. Ægtefæller havde tilskrevet hinanden. I Novbr. 1805 brød Fru Thomasine Tavsheden og sendte Heiberg et meget langt Brev, næsten en hel Bog. Anledningen var den ubetydelige, at Heiberg havde skrevet til sin Dreng og deri bebrejdet hans Moder, at hun havde laant hans Uhr. Thomasine beder nu om, at mulige Bebrejdelser maa rettes til hende selv, ikke gennem Sønnen. Den virkelige, godt indsvøbte Mening med dette lange Aktstykke var,

at Heiberg skulde indrømme Rettighederne over Drengen ogsaa til hende, der atter skulde indtræde i Moderværdigheden.

„Fire Aar ere forsvundne, Tiden har betaget mine Følelser af deres Bitterhed mod Dem. Jeg ser nu med Rolighed og mere koldt Blod tilbage paa de Begivenheder, som den Gang truede og frygtelig omringede mig. Ludvig er voxet til, han er meget klog af sin Alder, han elsker mig og har ofte bedet mig strax at hæve min Misforstaaelse med Dem, hvilket han i sin barnlige Uskyldighed, uden at vide eller begribe hvad De har imod mig, synes mig maa være saa let.“ Nu rekapitulerer hun hele deres ægteskabelige Tragedie, som hun trevler op til mindste Enkeltheder, og kommer saa til Sagens Kerne:

„Det vilde være lettere for mig at faa Ludvig paa mit Parti end det nogensinde vil blive for Dem at faa ham paa Deres. Men Gud forbyde, at jeg paa saa nedrig en Maade skulde benytte mig af Deres Fraværelse, af Omstændighederne og min uskyldige Drengs Kærlighed til mig. De havde forbudt, at han maatte komme til mig, medens jeg boede paa Landet. Jeg vil tilstaa Dem, at det havde været en let Sag for mig at faa ham derud, om jeg havde villet; men jeg vilde ikke lære Ludvig for sin og min Fornøjelse at overtræde sin Faders Befaling . . . Giv De mig godvillig de Rettigheder over min Søn, som Naturen og han selv giver mig, og vær forsikret, at ingen skal vaage bedre over Deres end jeg, at aldrig jeg selv, at aldrig nogen af dem der omgiver mig, vil nogensinde med mindste Ord eller Gerning træde disse faderlige Rettigheder for nær . . . Jeg vil være fuldstændig oprigtig imod Dem. Vil De vedblive at gøre mig mine moderlige Rettigheder stridige, kan jeg ikke love Dem, at jeg altid vil føre den samme Conduite som hidtil. De maa selv betænke, at jeg kun er et Menneske, og at det er barbarisk endogsaa at berøve et Dyr sin Unge. — Jeg havde ønsket og haabet, at De altid skulde blevet min Ven, De fornærmer Dem selv ved at være min Fjende. Naar De faar Deres Ludvig at se, som jeg ønsker og haaber, og De da i ham finder et sjældent ungt Menneske, en god Søn, et

behageligt Selskab, da vil De selv føle, at han ikke havde været alt dette, om ikke hans Moder havde været hans fortrolige Veninde. Lad os forlige os for hans Skyld, at vi ikke skal opvække det onde i en Sjæl, som Naturen har givet saa meget godt. Vil De det ikke for hans Skyld, saa gør det i det mindste for Deres egen, at De engang maa smage den Lykke og Trøst, Skæbnen synes at have beredet for Deres ældre Dage i denne Søn.“

Heiberg svarede ikke paa dette Brev. Og Fru Thomasine gjorde i nogen Grad det gamle Ord om at den der tier, samtykker, til sit. Den smidige og kloge Kvinde fik sin Vilje i dette som i alt andet. Ligegyldig hvad det drejer sig om, faar hun det rettet som hun vil. Hun fremlokker Jfr. Pätges' Kærlighed til sin Ludvig, hun flytter ind i deres Hjem — Alting bliver som *hun* vil det. Og det Fremtidsperspektiv, som hun stiller Faderen i Udsigt at faa Sønnen ned hos sig, har lange Udsigter. Baade Moder og Søn trykker sig det længst mulige for Opfyldelsen. Først 28 Aar gammel kommer Sønnen til Faderen. Og hvad Heiberg angaar, synes Hadets hellige Ild efterhaanden at blusse mindre heftigt — kun Gyllembourg vedbliver i hans Øjne at være den fødte Skurk. I disse Aar (1805—12) laa P. A. Heiberg mest paa Rejser i alle Europas Lande, som det franske Udenrigsministeriums — Presseattaché vilde vi nu kalde det — og følte sig vist ret tilfreds. Han elskede ikke Napoleon, men han fik sit Brød fra ham, og derfor tav han.

Imens brændte i Marts Maaned 1806 „Ruhedal“. Da Gaarden var højt forsikret, led Gyllembourg intet Tab, og med Hjælp af sine private Midler opbyggede han og hans Hustru nu et Hjem i København — et Hjem der ogsaa snart skulde blive hendes Søns.

Sønnen! Johan Ludvig — i Familien altid kaldet Ludvig — blev sin Moders Øjsten. For hvert Aar som gik, blev han hende dyrebarere. Hun vaagede over ham, hun beundrede ham, Aandsslægtskabet mellem dem var tydeligt, et dybere og intimere Forhold mellem Moder og Søn kunde ikke findes.

„O Du som med en evig Ungdoms Varme — for mig en trofast Elskerinde var.“ Saaledes skrev han til hende fra sin første Udenlandsrejse.

Den unge Heiberg var heller ingen almindelig Yngling. Han synes at have taget i Arv det bedste af begge sine Forældres Egenskaber. Statelig og høj af Væxt var han som sin Fader, og han havde ogsaa meget af dennes aandelige Rankhed og Selvstændighed. Smidigere var han og mere godlidende, men der var ogsaa Trods i ham, og han gik sine egne Veje. Ogsaa han gik mod Strømmen, kæmpede mod Aandens Spidsborgeri og Fordomme, selv om han holdt sig fjernt fra Politikens Vande. At bevare og kæmpe for de høje Værdier blev hans Opgave. Paa en helt ejendommelig Maade, og fuldt ud personlig, vidste han at forene Idé og Virkelighed, at gøre Livets Prosa poetisk. Selv siger han en Gang, at saa ofte han satte Pen til Papir, var det for at sige noget Nyt. I sin Kritik maatte Heiberg naturligvis hævde den filosofiske og poetiske Livsanskuelse, han havde gjort til sin. Men det er rigtigt, at hans Digtninge i Anlæg og Plan er vidt forskellige. Han var i sin Konservatisme altid oplagt til en vis Trods og Uafhængighed.

Moderarven var Fantasiens Gave, den poetiske Følsomhed, og den sylspidse Sans for Formens Værdi, og hvad vi sædvanlig forstaar ved Stil — Overensstemmelsen mellem Form og Indhold. Som hun med beskedne Midler kunde gøre en Anretning festlig og faa meget ud af lidt, saaledes forstod hendes Ludvig ogsaa at servere en Bagatel, saa at den blev et Mesterværk. Ogsaa hans erotiske Sans var vel en Arv fra hende.

Men foreløbig var Ludvig kun et Barn, da Moderen forlod ham. Han længtes meget stærkt efter hende, og naar hun med Maaneders Mellemrum rejste til Byen, kom det til pinlige Afskedsscener, saa at hans mindre følsomme Omgivelser ret raat spurgte ham, om han ikke kunde undvære Patten. Og Ludvig var en følsom Dreng, let at saare. Han var paa samme Tid barnagtig og gammelklog. Enligt stillede Børn har det ikke let. Ludvig blev først indlogeret hos Mosteren i Nyhavn, da Rahbeks kom med Tilbud om at tage ham ud paa Bakkehuset. Kamma vilde læse de nyere Sprog med ham, Rahbek Latin og Historie. Sagtens har Rahbeks villet afbetale en Taknemlighedsgæld til deres gamle fordrevne Ven. Stemningen paa Bakkehuset var ikke Moderen helt god, og Børn har ofte en forunderlig sjette Sans. Uden at vide aner de. Og den lydhøre Ludvig kunde tilmed nu og da opfatte en for Moderen saarende Ytring. Kamma var paa ingen Maade den Perle ren og klar, som Svogeren saa smukt sang efter hendes Død. Ikke for ingenting var hun en født Heger. Ilter, temperamentsfuld som hele sin Slægt, og ikke forsigtig med sine Ord, der kunde være baade hvasse og spydse. Hun var for utaalmodig til at være et Barns taalmodige Vejlederske. Havde hun tænkt sig Ludvig til Underholdning i sine mange ensomme Stunder, blev hun skuffet. Drengen sluttede sig ind i sig selv og slugte i sin Fritid Alverdens Læsning. Og Rahbek var en Pædagog af den gamle Skole. Selv havde han som Dreng faaet Hug og Prygl, og da han en Dag stillede Ludvig en Portion Bank i Udsigt, deserterede Drengen og løb hjem til Nyhavn, hvor han saa længe tryglede om ikke

at komme ud paa Bakkehuset igen, at man føjede ham. En teologisk Kandidat Hansen, der blev Drengens gode og kære Ven, og som mange Aar efter viede ham, blev nu hans Privatlærer. Hvorfor Ludvig ikke blev sat i en almindelig Drengeskole, vides ikke. Sandsynligvis har Moderen modsat sig det af Hensyn til Tonen, og Faderen har givet efter. Han, der nu i Paris havde en forholdsvis net Indtægt, sendte Penge til Sønnens Underhold.

Opholdet i Bedstefaderens Ejendom gjorde Drengen fortrolig med den Videnskab, som skulde blive hans kæreste — Astronomien. Bedstefader Buntzen var en ivrig Stjernekygger. Oppe foran Taget Nr. 67 havde han udbygget en Altan (den ligger der endnu), og her gjorde han sin Dattersøn fortrolig med Brug af Kikkerter og meddelte ham Astronomiens Grundrids. Intet Under, at Heibergs første større Digtning handlede om Tycho Brahe. Der kom Aar, hvor Jorden fængslede ham mere end Stjernerne. Men da han syntes, at Verden intet mere havde at sige ham, og at han havde givet sine Medmennesker Poesi nok, fandt han tilbage til sin Ungdomskærlighed. Ude paa Søkvæsthuset fik han øverst oppe indrettet en Stue til sit Observatorium, hvor han tilbragte mange natlige Timer. Og Digtningen blev skubbet tilside for astronomiske Afhandlinger og Aarbøger.

Iøvrigt var Ludvigs Interesser mangfoldige. Han havde en vidtfavnende Kærlighed baade til Natur og Poesi, han havde den samme humane Alsidighed og Optagethed som Goethe — en Omspænden, som paa Grund af det kendte Stofs Begrænsning dengang endnu var mulig for et Menneske med aabent Sind og stor Forstand. Han var stærkt optaget af entomologiske Studier og anlagde en Insektsamling. Et ypperligt matematisk Hoved var han. Han havde et glimrende Sprogmemme. Og som om dette ikke var nok, skrev han de nydeligste Smaadigte.

Student blev han i sit attende Aar. Da havde allerede hans Moder og Gyllembourg boet nogle Aar i det stilfulde og pilne Hjem, hun havde

indrettet paa Hjørnet af Blanco (Fredericia)- og Amaliegaden. Faderen skriver til Svigerinden, at han i al Evighed ikke giver sit Samtykke til, at Drengen flytter derhen, saalænge hans Udvikling ikke er afsluttet.

Grevinde Anna Marg. Taube,
f. Strohkirch.

Drengen ønsker det selv, har Lise Jürgensen skrevet og tilføjet, at Peter Andreas ved ikke at give efter udsætter sig for at miste sin Søns Kærlighed. Jamen de Mennesker har jo intet andet Maal, skriver gamle Heiberg, end at løsrive Sønnen fra Faderen. Og helt Uret har han ikke.

Og han finder det bittert, at Ludvig som Tak for al hans Omsorg i et af sine Pligtbreve har brugt denne Vending: „Jeg kan ikke gøre ved, at Du er lidt fremmed for mig, da jeg saa godt som ikke kender Dig.“ Men Drengen *skal* lære sin Fader at kende; saa snart Krigen muliggør det, og Ludvig er bleven voxen, skal han til Paris. Han maa selv afgøre, om han vil blive der, blive dansk eller fransk Statsborger. Heiberg vil give ham frit Valg.

Peter Andreas kunde skrive saa mange Advarselsbreve ham lystede. At omgaa en Fjerntboende er ikke vanskeligt. Tilsyneladende blev det faderlige Veto respekteret. Ludvig blev ved at have sin Bolig i Nyhavn; men til Amaliegade var kun et lille Løb, og han vedgaar aabent i et Brev til Faderen, at han siden hans Moder flyttede til Kjøbenhavn, har været ligesaa meget hos hende som hos Tante Lise. Heiberg skummede — denne Skurk til Gyllembourg, denne anden Mands Forøder, skulde holde sine Fingre fra hans Søn!

Og saa blev dog netop Gyllembourg den kærligste og mest taktfulde Plejefader for Ludvig. Gode Manerer og beleven Optræden lærte han indirekte af den svenske Aristokrat. Ludvig blev en særdeles ridderlig Kavalier. Og endnu paa sine ældre Dage foer han op fra sin Sofa, blot Tjenestepigen kom ind i Stuen. Et gammelt Ord siger, at jo finere Folk er, desto høfligere. Ak, denne Formens Ynde er snart en Saga blott.

Og Fru Gyllembourg havde skabt et Hjem, hvor Gratierne holdt til. Kom Themaskinen paa Bordet eller gjaldt det en Frugtanretning — alt var nydeligt og elegant. Der duftede af Kongerøgelse i hendes Stuer, og det vurderede hun sikkert højere end Lugten af Kostald paa „Ruhedal“. Det hele vel nok lidt ufrisk, lidt indegemt, en elegant Æske til at gemme Mennesker i, men med sin egen Stemning og Kultur.

Her kom ikke mange Gæster i dette Hjem. Stor Selskabelighed hadede baade Fru Gyllembourg og hendes Søn. Men der var Julen, som efter svensk Skik fejredes med poetiske „julkapp“, og naar Gyl-

Store Mariendal.

Akvarel af H. C. F. Holm. Bymuseet.

lembourgs adelige Slægt og Venner kom paa Besøg til Kjøbenhavn, blev det Hele næsten „Gustaviansk“ i Tone og Holdning. Men der var ogsaa gode danske Stamgæster: i første Række Weyse, der hele Livet blev Johan Ludvig Heibergs tro Ven og Medhjælp. Oehlenschläger og H. C. Ørsted kom der ogsaa jævnlige. Og saa var der de to unge Læger Bruun og Howitz.

Samme Aar som Ludvig var bleven Student, trak det op til mærkelige Uvejr paa den nordiske Politiks Himmel. Gustaf IV var bleven forjaget, og hvem skulde nu være svensk Tronfølger, da den udvalgte Christian August var død af et Hjerteslag? Frederik VI nærrede Am-

bitioner i den Retning, og han havde udset sig Gyllembourg med de udmærkede Forbindelser blandt Sveriges Adel som et virksomt Redskab. Selv kunde Gyllembourg som Landsforvist jo ikke rejse til Sve-

Ida Brun.
Maleri af J. L. Lund.

rige, men han stod bagved og trak i Traadene, og den Proklamation, som ved Montgolfier-Balloner blev spredt rundt om i Skaane, var forfattet af Gyllembourg. Han blev saaledes en af de første Pionerer for en politisk Skandinavisme. At Frederik VI ikke var den Regent, der

kunde bære tre Kroner paa sit Hoved, at Opgaven overhovedet var umulig for det økonomisk udpinte Danmark, kunde den idealistisk-sindede Gyllembourg ikke se. Det var ham en dyb Skuffelse, at Planen

Camilla Buntzen, f. Du Puy.
Maleri af Gröger.

strandede, og at en General Bernadotte greb de svenske Tøjler. Var den lykkedes, var Oprejsningens Time jo utvivlsomt kommen for Gyllembourg og hans Hjem.

Ludvig var definitivt flyttet hjem i 1809, og Faderen synes nu at

have opgivet Protesten. Men hvilket Studium vilde hans Søn nu vælge? Da Ludvig havde ytret sin Forkærlighed for Mathematiken, syntes dette Valg Faderen udmærket: Mathematik kunde han intet Sted studere bedre end i Paris, og han sender Sønnen som Gave et Syvbindsværk om Mathematikens Historie. Men Ludvig vidste ikke selv ret, hvad han vilde. Hans Hjerte tilskyndede ham ingenlunde at opsøge sin Fader, og Moderen tilskyndede ham saavist ikke. Da fandt han paa, at det var Medicin han vilde studere, og han blev opmuntret dertil af Husvennerne, de to unge Læger. Men Faderen blev yderst utilfreds: Medicinen var et langvarigt Studium, og der vilde saaledes hengaa Aar inden han kom til Paris. I Virkeligheden var dette Valg ogsaa kun et Paaskud. Heiberg drev det som Læge ikke videre end til nogle faa Stuegange paa Alm. Hospital.

Men der var en anden Rejsevej den unge Heiberg havde mere Mod paa. Og den gik ikke sydpaa, men nordud. Gyllebourgs havde havt Besøg af Greve TAUBE med Familie, der for et Aars Tid havde lejet „Mariendal“ ude ved Falkoneralleen. Den midaldrende Greve var gift med den kun 26aarige overmaade skønne Frk. Strohkirch, og til hende tabte Ludvig ganske sit Hjerte. Sent og tidlig løb han den lange Vej derud for at gøre Grevinden og hendes smukke Søster sin Cour og Opvartning. Og omvendt blev den unge sværmeriske Heiberg et dagligt Pikanteri i de svenske Damers Københavns-Ophold. Da Familien ud paa Høsten skulde rejse hjem til Stockholm, opfordrede de den unge Tilbeder til at følge med og være deres Gæst nogle Uger, og trods store Betæneligheder — det var jo urolige Tider — gav Moderen sit Samtykke. Gyllebourg medgiver ham Anbefalingsbreve og tager det Løfte af ham — ikke at diskutere Politik. Og neppe er han rejst bort i den Taubeske Kareth, før Moderen bitterligt længes efter sin Dreng. Bare han kommer godt over Sundet, blot han ikke falder ned fra Bukken osv. Men snart forsvinder disse Smaabekymringer for større, thi det synes som om hendes Dreng aldeles ikke vil forlade denne Grevinde

Taube og stadig opsætter sin Hjemrejse. Det er ikke „Hævleri“, som hendes Svigerdatter kalder det — det er simpelthen Jalousie, hun taaler ikke, at en anden Kvinde er ved at fortrænge hendes Plads i Sønnens Hjerte, navnlig ikke en gift Kvinde. Det falder jo Fru Thomasine „lidt svært“ netop at spille paa de Streng; men da Grevinden tilskriver hende og beder om, at Sønnens Orlov maa forlænges hinsides Jul, giver hun et meget spidst Svar, og den gode Ludvig maa da — sikkert med tungt Hjerte — holde sit Løfte og pænt være hjemme til Juleaften.

Meget forelsket havde han været, og Grevinden har sikkert ikke skaanet hans unge Hjerte. Og Ludvig er nu i den Periode, da temperamentsfulde og lidt romantisk anlagte Ynglinge forelsker sig Gang paa Gang. Bogen om IDA BRUN fortalte, hvilken opmærksom og begejstret Tilbeder han her var; hvorledes han ledsagede hende paa Sommervandring paa „Sophienholm“, og indstuderede spanske Danse med hende og Veninden Mariquita Dreyer i Palæet i København. Dengang, da Haabet var bristet for ham om at finde en Plads i Diplomati for at kunne blive et nogenlunde standsmæssigt Parti for den rige Handelsfyrstes Datter, og Ida havde ægtet den østerrigske Greve Bombelles, fødtes hans maaske dybest følte og skønneste Digt til den spanske Dans' Toner:

I Dansen Du mig møder.
Farvel! Du flyer igen.
Den Lov som drog Dig hen
Dig nu tilbage støder.

I hver en Tone spilles
Farvel med sagte Klang.
Vi mødes paa vor Gang
Kun for igen at skilles.

. . . Først i 1833, da han skrev „De Danske i Paris“ hentede han den vidunderlige Sang frem fra sit Minde og sin Bordskuffe.

Og endnu en tredje Blomst tiltrak Heiberg i de unge Sværmeaar. Det var den landsforviste Komponist Du Puys skønne Datter CAMILLA, som havde en Hærskares Mangfoldighed af unge Tilbedere for sine Fødder. Det gik endda saa vidt, at Heiberg i sit Overmod i „Julespøg og Nytaarsløjer“ haanede en af sine Rivaler, Rud. Bay. Hun blev gift med hans Slægtning, Grosserer Buntzen.

Men al denne skønne og letsindige Slentren i Hovedstadens rigeste Hjem fik en Afbrydelse, da Gyllembourg i 1815 pludselig døde. Oeh-lenschlægers velmente, men plumpe Ord ved Begravelsen: „Ja, min gode Ludvig, nu gælder det at spytte i Næverne, at Du kan erhverve, hvad din Moder og Du behøver til Livets Ophold,“ — dem tilgav Heiberg ham aldrig.

At det var Litteraturen og Poesien, der skulde skaffe ham Livets daglige Brød, var Ludvig nu selv bleven klar over. Han har gjort sine første dramatiske Forsøg og omarbejdet „Tycho Brahes Ungdom“ og indføjet de skønne Digte „Du Vandringsmand ved Søen“ og „Solen sank bag grønne Lund“. Nu tog han Doktorgraden for en Afhandling om Calderons Dramaer — den var knap saa betydelig som de Afhandlinger, der nu kræves til Magistergraden; men han havde dermed bevist sit Kendskab til de romanske Sprog. Saa kom endelig Anerkendelsen: den treaarige Rejseunderstøttelse af Fonden *ad usus publicos*. Nu var der ingen Vej udenom. Rejsen maatte gaa til Paris at besøge Faderen. Og Moderen, der levede af en Pension Kongen havde skænket hende for Gyllembourgs Arbejde i den gode Sags Tjeneste, flyttede ud paa Christianshavn i sin Fætter Buntzens Hjem.

Saa mødtes Fader og Søn efter nitten Aars Forløb. Begge var de Sindstillet paa Mødet. For Faderen var det i Sandhed en Begivenhed at skulle gense den lille Dreng, han havde forladt, som moden Mand. I Sønnens Sind var baade Reservation og Spænding. Men Tanken paa Livets underlige Gænge overvældede dem begge. P. A. Heiberg var ikke, hvad man kalder Hjertemenneske — Johan Ludvigs Følelsesliv var langt rigere; men han gemte det bag et Panser af mild og rolig Overlegenhed. Da nogen Tid var forløben, gled de to videre ad deres egne Veje. Faderen genoptog sine daglige Vaner, Sønnen styrtede sig paa Hovedet ud i Paris' glade Mysterier. Der kunde gaa mange Dage uden at de saas. Alt Hængeri over hinanden var dem begge imod.

P. A. Heiberg havde faaet sin Afsked i 1817 med Bourbonernes Tilbagekomst. Ingenlunde af politiske Grunde — dertil var hans Stilling for ubetydelig — men der var en Partifælle, som skulde forsørges, og saa gav man ham Heibergs Embede. Men en hæderlig Pension fik Heiberg — 3000 Frcs. aarlig; han havde ogsaa samlet sig en lille Kapital, som imidlertid gik tabt ved et Bankhus' Fallit. I Begyndelsen tog han sig af Sønnen; men Ludvig maatte siden selv finde Udveje til at supplere den kgl. Understøttelse, hvilket hans ret flotte Levevis gjorde nødvendigt. Han blev ingensinde en fornuftig og god Økonom.

De Danske, som besøgte Paris paa dette Tidspunkt, kunde — hvis de ønskede det — se den gamle danske Oprører i et Kaffehus i Palais

Royal hver Eftermiddag. Sønnen var da ofte hos ham. Hvem der søgte ham, modtog han høfligt, men køligt. Forholdene i Danmark syntes ikke at interessere ham. Det var ganske undtagelsesvis, at han gav Nogen Adgang til sit Privatlogis. Heller ikke besøgte han nogen og gik aldrig i Teatrene. Menneskesky var han dog paa ingen Maade, han talte gerne, men — siger et Øjensvidne — var ensidig, paastaelig, streng og bitter. Han var ingeniørlig behagelig i Samtale eller Omgang. Og dristede man sig til at have en anden Mening end han, blev han heftig, ja vred.

Heiberg kunde dog som gammel Pariser indføre sin Søn i adskillige franske Hjem, der sjældent aabner sig for Fremmede, og da Ludvig snart talte udmærket Fransk, blev han meget paaskønnet for sit gratis Lune; thi han var alle Dage en munter og livlig Mand, vittig og oprømt. Det var dog ikke i Familierne, at unge Heiberg søgte at brillere. Han udfoldede sin Charme helt andre Steder, blandt Litterater og Journalister; især synes Teatrene og Livet bag Kulisserne at have fængslet ham. En Dag kastede han en Blomsterbuket ned paa Scenen til den dejlige unge Skuespillerinde Léontine Fay — hun var endnu halvt Barn ligesom Jfr. Pätges, da Heiberg forelskede sig i hende (han havde udpræget Forkærlighed for de ganske Unge) —, og i Buketten var indstukket en elegant formet Hyldest, som bagefter blev oplæst fra Scenen og vakte stort Bifald, og næste Dag stod aftrykt i en Pariser-Avis.

Om J. L. Heibergs Pariserdage hviler et Slør, som han ikke selv har villet løfte. Det synes som om Stemningen i Paris for en Tid helt har indfanget ham, han fik Arbejde ved franske Blade, han gav Undervisning i Guitarspil — kort sagt en tilfældig og noget zigeuneragtig Eksistens, som vi vanskeligt kan forlige med Billedet af den danske Kritiks selvvalgte Ypperstepræst. Ifølge Samtidiges Vidnesbyrd (han undgik dog helst de Danske i Paris, selv om han senere benyttede dem til en Vaudeville) skal han have ført et meget muntert og „gesvindt“

Liv i Paris, ved hvilket Ord tør forstaas, at han ikke førte nogen Eremit-Tilværelse.

Det foruroligede i nogen Grad gamle Heiberg, at Sønnen, der nu nærmede sig de tredive Aar, endnu ikke havde samlet sig om noget bestemt Livskald. Vilde han falde til, blive fransk Borger og søge sit Brød som fransk Skribent, eller vilde han vende hjem til Danmark?

J. L. Heiberg.

Litografi fra 1824.

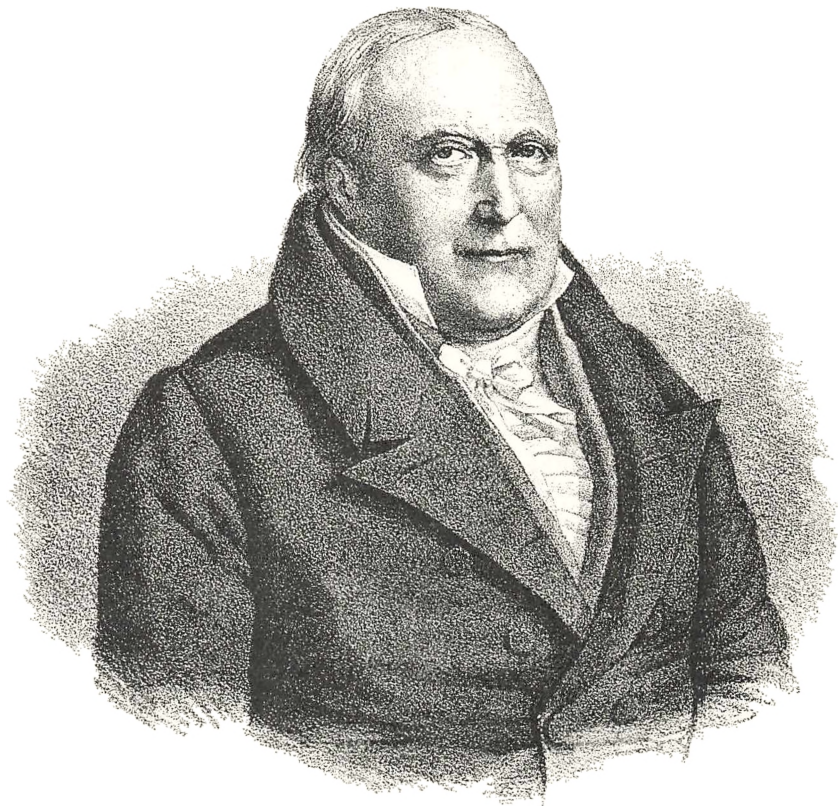
Faderen vilde ikke paavirke ham i nogen Retning, men søgte dog et passende Parti, en velstillet ung fransk Pige, for ham. Herom vilde Ludvig dog ikke høre Tale; og maaske var det netop dette Forslag, der skulde til for at vende hans Hu hjemefter og rive ham ud af det Parisiske Venusbjerg. Hans Hjemve har fundet sit smukkeste Udtryk i Juliettes Barcarole i De Danske i Paris „Ak hvor gerne saa jeg ikke!“, en Kærlighedserklæring til Danmarks Sund og Skove.

Den unge Heiberg var en diplomatisk Natur. I det første halve Aar nævnede han ikke sin Moders Navn for Faderen, da denne — som kendte og forstod Ludvigs Kærlighed til sin Moder — paa hendes Fødselsdag indbød Sønnen til et lille Festmaaltid paa en Restaurant. Denne fine Opmærksomhed faldt i god Jord, og Ludvig skrev derom hjem til sin Moder. Hun bliver bevæget ved Tanken, men først et Aar efter bryder hun den Tavshed, der havde varet i femten Aar.

„For mere end et Aar siden fortalte Ludvig mig, at De havde højlig glædet ham ved i Selskab med ham stiltiende at helligholde min Fødselsdag. Jeg bad ham ret hjertelig takke Dem derfor. Han har troet ikke at burde gøre det. Han har visselig handlet rigtig og godt; men jeg kan dog ikke taale, at De maaske kan tro mig følesløs og utaknemmelig. Vis mig derfor den Godhed at modtage disse Linier fra mig; de skulle sige Dem, at intet venligt Vink fra Deres Side er gaaet mig ubemærket forbi; at Deres faderlige Godhed mod Ludvig har dybt rørt hans Moders Hjerter; at den Omstændighed, at De ogsaa ærer og elsker denne Søn, i hvem jeg lever, som jeg hænger ved med en Kærlighed, som ingen menneskelige Ord kan beskrive, er en Trøst, hvorfor jeg ikke nok kan takke min gode Stjerne.

Dette er hvad som længe har ligget mig paa Hjerter at sige Dem. Noget vilde jeg endnu gerne tilføje, om jeg turde. — Og hvorfor ikke? Fraværelsen, Tiden, Døden, alt hvad som formilder de menneskelige Følelser, er jo traadt imellem os. Jeg troer ikke De er uforsonlig vred paa mig. Det være langt fra mig at ville retfærdiggøre eller undskylde mig mere for Dem i nogen Henseende. Det har jeg kun gjort altfor meget, mere end det sømmer sig for et Fruentimmer. Hvorvidt jeg i det Hele er at dadle, og hvorvidt jeg ikke er det i mit Forhold til Dem, er en Sag, jeg aldrig mere skal indstille for nogen Dødeligs Domstol. . . Men paa det jeg med lettere Sind maa kunne gaa den Vej jeg har tilbage at vandre, beder jeg Dem af mit ganske Hjerter om at tilgive mig hvad Uret jeg har imod Dem. Den Tanke at jeg har bedrøvet Dem, at

jeg har forbitret mangan Dag af Deres Liv, har altid været mig yderst smertelig og kostet mig mangan begrædt ensom Time. Eengang var denne Tanke min eneste Ulykke. I de senere Aar har Sorger, Uheld og

P. A. Heiberg.

Litografi omkr. 1830.

Ydmygelser af alle Slags tilstrækkelig hævnnet Dem. Lad dette forsone Dem, om nogen Fortrydelse imod mig endnu er i Deres Sjæl. Af vor fordums Forbindelse er kun eet tilbage, og det er skønt og godt: Vor Ludvig! Lad denne ædle og elskværdige Søn trøste os og gøre, at vi

til Trods for Skæbnen og de menneskelige Vildfarelser endnu engang velsigner det Baand, der eengang forbandt os . . . Jeg beder Dem, ræk Deres Haand imod mig til Forsoning og — levvel, kære Heiberg!“

Selv et Menneske med saa uforsonligt et Sind og saa liden Evne til at glemme som Heiberg maatte bevæges af dette skønne og rene Brev. Sønnen tøvede dog, altfor diplomatisk, med at overgive ham det i seks Maaneder. Heiberg kan ikke misbillige sin Søns Motiver, „men da jeg ser, at han i det mindste eengang har forstaaet mig, saa er jeg vis paa, at han har forstaaet de flere Vink jeg nu og da har givet ham, især da han har Forstand nok til at fatte en afbrudt Frase og et velvalgt Ord . . . Saa utaknemlig er jeg ikke, at jeg ikke skulde føle, at han skylder sin Moder den største Del af de mange gode og elskværdige Egenskaber, som gør ham dobbelt kær i mine Øjne. Følgelig, kære Thomasine, alt det forbigangne bør være glemt, det bedste vi kunne gøre begge to er at høre op med at eftersøge hvem af os der har de fleste og største Bebrejdelser at gøre sig. Jeg har nu lettet en tung Sten fra mit Hjærte. I lang Tid har jeg ønsket Anledning dertil. Vel har denne Hændelse forvoldet min Sjæl og mit hele Legeme en Rystelse, som jeg nok ikke saa snart forvinder, men det er en velgørende Rystelse.“ Talt som en Mand. Over Sønnen glemtes den gamle Strid. Forsoningens Dage var indtraadt. Og mon ikke Fru Heiberg i sin meget maleriske Beskrivelse af det Besøg, hun og hendes Ægtefælle i 1836 gjorde den gamle Fader, har retoucheret Billedet noget, naar hun deri fortæller, at hun er den første, der faar den gamle Mands Hjærte til at skælve ved Mindet om de svundne Tider? Som det ses, var her ikke længere noget at skjule.

Man forstaa da, at P. A. Heiberg kunde slutte sine Erindringer: Har jeg ikke været blandt de Lykkeliges Tal, har jeg dog heller ikke været blandt de Ulykkeliges.

Livet havde gjort ham nøjsom, og Skeptikerne har det undertiden lettere. Sønnens Bortrejse afstumpede ham. Synet begyndte at svinge,

og han kunde ikke arbejde ved Lys. Men om Morgenen og Formiddagen sad Heiberg ved sit tarvelige Skrivebord og — som han siger — sammenjaskede noget for at undgaa Kedsommelighed. Meget blev atter revet itu, men han var dog Medarbejder ved „Revue encyclopédique“, og skrev ogsaa i dette Aar en Kritik af den norske Konstitution, en Afhandling om Dødsstraffen, og Erindringerne fra den brogede og urolige Krigstid, da han saa det halve Europa.

Disse Erindringer fortæller tilsidst, lidt snakkesaligt, om hans daglige Færden:

„Jeg forlod aldrig om Vinteren min varme Stue førend Klokkeren 2; gik derpaa i et Læsekabinet, hvor jeg er abonneret, for at læse Aviser og andre Skrifter. Dette gik saaledes ret godt indtil Lysene tændtes. Men nu tillode mine Øjne mig ikke længere denne Distraction; ikke desto mindre anstillede jeg mig i et Par Timer, som om jeg virkelig læste; men sad egentlig kuns for at varme mig gratis, for at se Mennesker omkring mig, og for at more mig saa godt jeg kunde ved at undersøge i Tankerne den første den bedste Materie der faldt mig i Hovedet. Derpaa gik jeg hver anden eller tredje Dag til et tarveligt Maaltid og siden i et Kaffehus, hvor jeg ligeledes varmede mig gratis, fordrev Tiden paa samme Maade og vidste at udtrække Nydelsen af en Kop Kaffe indtil Klokkeren 8, som var den Tidspunkt, der kaldte mig til Gallerierne af Palais-Royal, hvor jeg i en Del Aar har været vis paa at træffe hver Aften nogle af mine Venner, der mødtes paa dette Sted for at høre og meddele hinanden Dagens Nyheder. Disse Venner forkortede mig saaledes Tiden indtil Klokkeren slog 9, da dette Klokkeslet atter kaldte mig til et Kaffehus, hvor jeg ved en Flaske Øl fordrev Tiden indtil Klokkeren 10, der mindede mig om at søge min Seng.“

En Haabløshedens og Kedsommelighedens Epopee. Et forstemmende Billede af en ørkesløs Mand, engang en Frihedens voldsomme Forfægter, sunket ned til Stilling af Biblioteks-Proletar, der benytter Læsesalen som Varmestue, og timevis hænger paa Kafeen. Men Hei-

berg beklager sig ikke. Det tillader hans Stolthed ham ikke, og Livet har lært ham Resignationens Kunst.

Disse Linier var skrevne omkring hans halvfjerdsinstyvende Aar. Men det gik nu fortsat ned ad Bakke i snart fuldstændig Blindhed. Heibergs egen Beretning kan suppleres med en — kun lidet kendt — Optegnelse af Lægen Dr. Otto, der besøgte Heiberg i Vinteren 1840.

„Sidste Gang jeg var i Paris 1821 havde jeg forladt Heiberg i hans fulde Kraft, baade i legemlig og aandelig Henseende. Jeg glædede mig til atter at se ham, uagtet jeg vel vidste, at han i Mellemtiden var bleven meget svag og havde været saa ulykkelig at miste sit Syn. Han var længst flyttet fra sine forrige Værelser og boede nu i Hôtel de Rouen i Rue Croix des petits Champs. Det var et Hotel af fjerde eller femte Rang. Man viste mig op til et enkelt Værelse i tredje Etage, og det første som mit Øje faldt paa, var en Mand med nedbøjet Hoved siddende i en Lænestol ligeoverfor en stærkt flammende Kamin. Det var P. A. Heiberg, men desværre ikke den Heiberg, hvis Stemme jeg engang med saa spændt Opmærksomhed havde lyttet til, — ikke den hvis ildfulde Blik, naar han udtalte sine Meninger og Anskuelser i haarde og heftige Udtryk, saa ofte havde imponeret mig. Ansigtet forekom mig dog ikke synderlig ældre end for tyve Aar; det var saa godt som det samme som det da havde været, naar ingen varm Tanke, ingen lidenskabelig Følelse satte dets Muskler i Bevægelse; dissers veltalende Spil var nu aldeles forbi. Et svagt, ikke mere bittert, kun Vemod, men ikke Sympati vækkende Smil var den eneste Forandring, jeg i de to Timer jeg var hos ham opdagede i dette engang saa aandfulde og lidenskabelige Ansigt. Øjnene var aabne, men ikke modtagelige for det ringeste Lys, og den Ild, der engang luede ud af dem, var aldeles udslukket. Derimod var hans Hørelse endnu særdeles skarp. Det var egentlig dog især i hans Stilling, i den krumme Ryg, og i det bøjede Hoved, at man øjnede Aarenes Vægt; men under Samtalen med ham sporede man den ogsaa i hans langsomme Talen og i den Vanskelighed

hvorved han søgte og fandt Ordene. Jeg antog at dette for største Delen kom af, at han i den senere Tid kun sjældent havde talt Dansk, men han fortalte mig, at han ogsaa kun med Besværlighed kunde finde Ordene i det franske Sprog. „Min Hukommelse — tilføjede han — er næsten aldeles borte. Jeg erindrer vel hvad der for længe siden har tildraget sig, men slet ikke hvad der nyligen er sket.“ Da jeg nævnte mig for ham, erindrede han mig meget godt, gav mig sin kolde Haand og sagde: „Tak for at De vil besøge mig. Der har i de sidste Aar ikke en eneste Landsmand været hos mig. Kun Capitain Tscherning besøgte mig for et Par Dage siden.“ — Han klagede ikke over egentlige Smerter, men over den højeste Grad af Mathed, der kun tillod ham ved hans Opvarterskes Hjælp at gaa om Morgenen fra Sengen til Stolen ligeoverfor Kaminen, hvor han da sad den hele Dag for at holde sig varm, og nød sine enkelte tarvelige Maaltider for atter derfra henimod Aften at begive sig til sin Seng. Han var ikke desto mindre fuldt paa-klædt. Paa denne Maade havde han tilbragt de sidste fem Aar. Ingen besøgte ham. Ingen havde han om sig uden en gammel Kone, der hjalp ham af og i Sengen og tillavede hans Maaltider. Jeg spurgte ham, om det ikke adspredte ham at høre noget oplæst. „Jo — svarede han — det kunde jo rigtignok fordrive mig Tiden noget, men jeg har ikke Raad til at lønne nogen, der kan læse for mig. Selv Aviserne kan jeg derfor ikke blive bekendt med. Min gamle Opvarterske læser vel nu og da højt for mig af et enkelt af de franske Blade, men dels læser hun slet, og dels har hun nok at gøre med mit Værelse og Husholdningen.“

Man maa ikke tro, at han følte sig ulykkelig i sin beklagelsesværdige Forfatning. Tværtimod! „Jeg føler mig meget tilfreds, thi alle her i Huset ere meget gode imod mig og viser mig al mulig Opmærksomhed; min Rolle er udspillet i Verden, og jeg sidder jo egentlig nu kun her og venter paa min Død. Tanken foruroliger mig ikke.“

Jeg fortalte ham om alle de nyere Begivenheder og Forhold herhjemme; men skøndt han syntes at lytte med Opmærksomhed, ytrede

han dog ingen synderlig Interesse derfor, jeg saa kun engang imellem Munden fortrække sig til et af hans gamle, noget bitre Smil. Jeg véd overhovedet ikke at kunne anføre noget stærkere Bevis paa hans

P. A. Heibergs Grav paa Montmartre Kirkegaard.

Apathi og Ligegyldighed end den Kulde hvormed han hørte mig udtale min Beundring for hans Søn og Svigerdatter — for den Ene som Forfatter, for den Anden som Skuespillerinde. „Ja det hører jeg!“ var hele hans Svar. (Fru Heiberg har jo en anden Opfattelse af sin Uimod-

staaelighed overfor den gamle Herre ved Besøget i 1836). — Jeg slog naturligvis paa alle de Streng, som endnu kunde antages at være spændte i hans Sjæl; men jeg fandt dem saa godt som alle enten sprungne eller saa slappe, at de ikke gav nogen Tone. Kun saa meget overtydede jeg mig om, at han i sine politiske Anskuelser var uforandret den samme som for tyve Aar siden, og at den Overbevisning, hvorfor han maatte undvære Hjemstavn, Frænder og Venner, vilde følge med ham i Graven.“

Aaret efter lukkede den gamle Urostifter sine Øjne. Hans Legeme fandt Plads paa Montmartre Kirkegaard. Ensom i Livet. Ensom i Døden.

Vandringsaarene lakkede nu mod Ende for den unge Heiberg. Faderen havde vel gerne set, at Sønnen for stedse havde fæstet Bo i Paris og var bleven fransk Borger; men det var hans Natur imod at øve noget Tryk, og da omsider en fast Stilling blev tilbudt Johan Ludvig, slog han til. Nogen stor og glimrende Stilling var det ingenlunde. Lektorposten i dansk Litteratur og Sprog ved Kiels Universitet, der jo dengang hørte til Danmark, var kun maadelig aflagt. Han brød nu op fra Paris i Oktober 1822 og rejste til Kiel. Overgangen fra det fri og ubundne Liv i Verdensbyen, som han havde nydt i tre Aar, til den lille halvt danske, halvt tyske, holstenske Universitetsby, var meget følelig, og de Par Aar han tilbragte sammen med Moderen, der flyttede til ham, blev de trangeste i hans Liv. Ikke just at han kunde klage over manglende Tilslutning til sine Forelæsninger. Studenterne mærkede snart, at de havde en aandfuld Mand og ikke en tør Universitetspedant for sig. De offentlige Timer var vel besøgte; men naar han indbød til Privatkollegier for at hjælpe paa sin slunkne Kasse, udeblev de. En Nordisk Mythologi blev det eneste synlige Udslag af Heibergs Virksomhed som Universitetslærer. Og han trivedes ikke i den filistrøse By. For ham, der kom fra Paris, var her ingen Atmosfære; og saa blev det dog fra tysk Aandsliv, at hans æstetiske og kritiske Indstilling skabtes.

HEGEL var paa dette Tidspunkt det store Navn i tysk Filosofi. Og

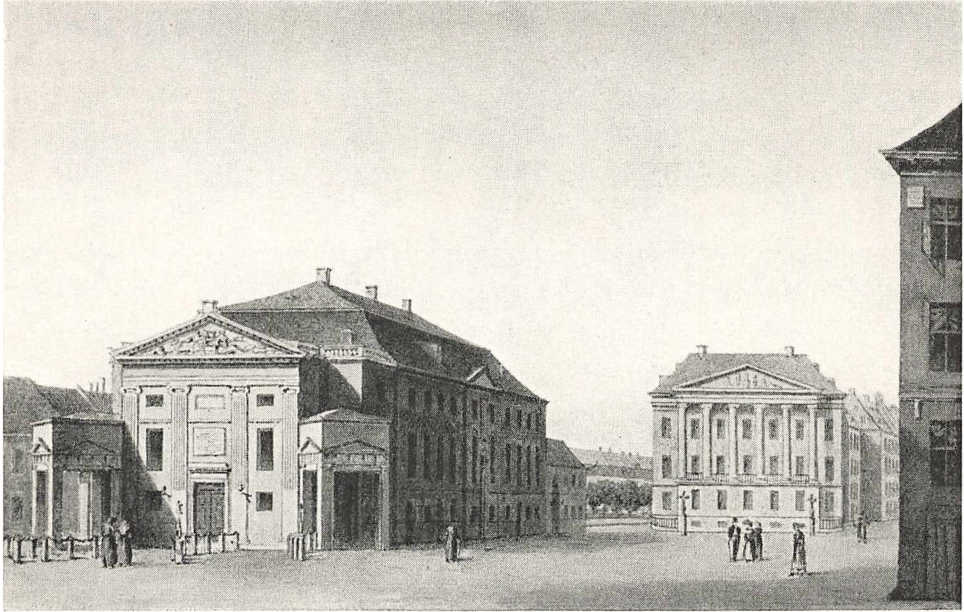
Johan Ludvig Heiberg blev hans tro Discipel. Det tør siges, at det matematiske, det udpræget logiske og formelle, som laa i Heibergs Natur, udløstes og sattes i System af den Hegelske Filosofi. Selv har han i sine korte autobiografiske Fragmenter fortalt, hvordan Systemets Kerne slog ned i hans Sind en Dag han under en Udflygt til Hamburg sad i „König von England“, medens Luften var fyldt af Klokkeklang fra Byens Kirker. Det er den Slags Aabenbaringer, som en sjelden Gang viser sig i et Menneskeliv. Den Heibergske Æstetik, der i over en Menneskealder skulde beherske det danske Parnas, kom til Verden i denne Stund. Det blev en Logikens Æstetik. Istedendfor den hidtil almindelig raadende ganske subjektive Smagsindstilling opstilles nu en Række Kategorier og Rubrikker; og for saa vidt Kunstværket falder sammen med sin Kategori, er tragisk i Tragedien, historisk i Eposet, og saa fremdeles, opfylder det det sande æstetiske Krav. Det er en Understregen af det Formelles Betydning paa Bekostning af al poetisk Subjektivisme. Der er Methode i denne Æstetik, men den binder og begrænser. Hegels Filosofi, som det her ikke er Stedet at komme nærmere ind paa, kulminerede i Læren om det Værende som det Fornuftige — derfor blev Heiberg ogsaa konservativ som det Bestaaendes Forsvarer — og i Sætningen om Modsætningernes Opgaaen i en højere Enhed. Denne Hegelske Treenighed, det hellige Tretal, gaar overalt igen i Heibergs kritiske Virksomhed. Den fører ham saaledes til den saa megen Forargelse vækkende Kritik af Oehlenschlägers Digtning: den er hverken stor i det episke eller i det lyriske, men i begge Kategoriers Sammenfald — i Romancen.

Heiberg bliver da som Kritiker ligesaa skarpsindig som begrænset, fordi han ikke kom udenfor Rammerne og ikke vilde tilstaa den digteriske Personlighed frit Spillerum. Shakespeare tilegnede han sig i Virkeligheden aldrig, fordi hans Dramer ikke lader sig klassificere efter den Hegelske Methode. Ibsen og Wagner stod han paa sine ældre Dage ogsaa ganske uforstaaende overfor, fordi han ikke fandt Plads for den

ny Kunst i sit æstetiske Æskesystem. Fornem og afvisende blev Heiberg overfor Alt, hvad han ikke logisk begreb, og Ordet Aandsaristokrat er ikke uden Grund heftet til hans Navn. Men en saadan trængte dansk aandeligt Liv til. Som han selv i sin Digtning blev en Formens Mester, saaledes blev den Heibergske Smag og Kultur ogsaa snart ene-raadende i dansk Aandsliv. Hans Mission bliver ikke alene poetisk; men den Heibergske Tone, som han overførte til Hustru, til Moder og Venner, klang snart gennem alle finere københavnske Hjem.

Endnu var han dog ikke naaet saa vidt at blive den store danske Smagsmester. Usikker stod vel endda Fremtiden for ham. Kun et var sikkert: blev han længere i Kiel, gik han aandeligt til Grunde, og i Foraaret 1825 echapperede han under et Paaskud uden videre — og kom ikke tilbage. Moderen fulgte ham trofast, fandt sig en beskeden Lejlighed paa Christianshavn, medens hendes Ludvig søgte sig Logis ude i Byen. Og Aaret var ikke løbet til Ende før han havde sin litterære Storbedrift bag sig med den *danske Vaudevilles* Indførelse paa det danske Teater. 28. November gik „Kong Salomon og Jørgen Hattemager“ over Scenen. Begejstring paa den ene Side — som for alt Nyt, Uvilje og Mistæksomhed paa den anden — som over alt Nyt. Heiberg forfulgte Sejren: i Løbet af mindre end to Aar gjorde han sine musikalsk-københavnske Genrebilleder „Aprilsnarrene“, „Recensenten og Dyret“, „De Uadskillelige“, „Et Eventyr i Rosenborg Have“ færdig; og midt imellem fik han endda Tid til i „Vaudevillen som dramatisk Digtart“ at overbevise Publikum om sin Vaudevilles Fortræffelighed og Overlegenhed. Den lille Bog er et af de eleganteste litterærtekritiske Indlæg i dansk Litteratur. Efter en Nedsabling af den raadende kunstneriske Dilettantisme, især som den røbede sig i de talrige dramatiske Selskaber, naar han gennem en spidsfindig Advokatur frem til, at Vaudevillen ret beset er den fineste af de dramatiske Genrer, fordi den tager en anden Kunststart, Musiken, til Hjælp for at koncentrere Stemningen. Underligt nok, at han ikke siden følte Valgslægtskabet med

Kgl. Teater og Kongens Nytorv omkr. 1830.

Akvarel af C. F. Christensen.

Wagner, der stred for „das Gesamtkunstwerk“ ligesom Heiberg. Det var dog næppe Heibergs fortræffelige Forsvarsskrift, der knæsatte Vaudevillen paa det danske Teater. Men det var netop den yndefulde Forening af Ord og Toner — og saa Forfatterens Vid og gode Humør, hans Evne til at sætte en Skikkelse op med faa Streger. Der er talt og skrevet meget om Vaudevillens franske Herkomst, ogsaa om, at Heiberg fik Ideen ved den tyske Mlle Pohlmanns Sangspil-Opførelser Sommeren forinden. Det er muligt, at begge har givet ham et Puf fremad. Men hans Vaudeviller slog saa stærkt an, fordi de var danske, udpræget lokale, fremstillende kendte Interiører: Dyrehaven, Charlottenlund, Kongens Have, eller Provinsbyens Milieu (Korsør, Kjøge). Mange af Replikkerne er bleven Talemaader og gaaet over i Hverdagssproget („Har det varet saa længe, kan det vare Dyrehavstiden

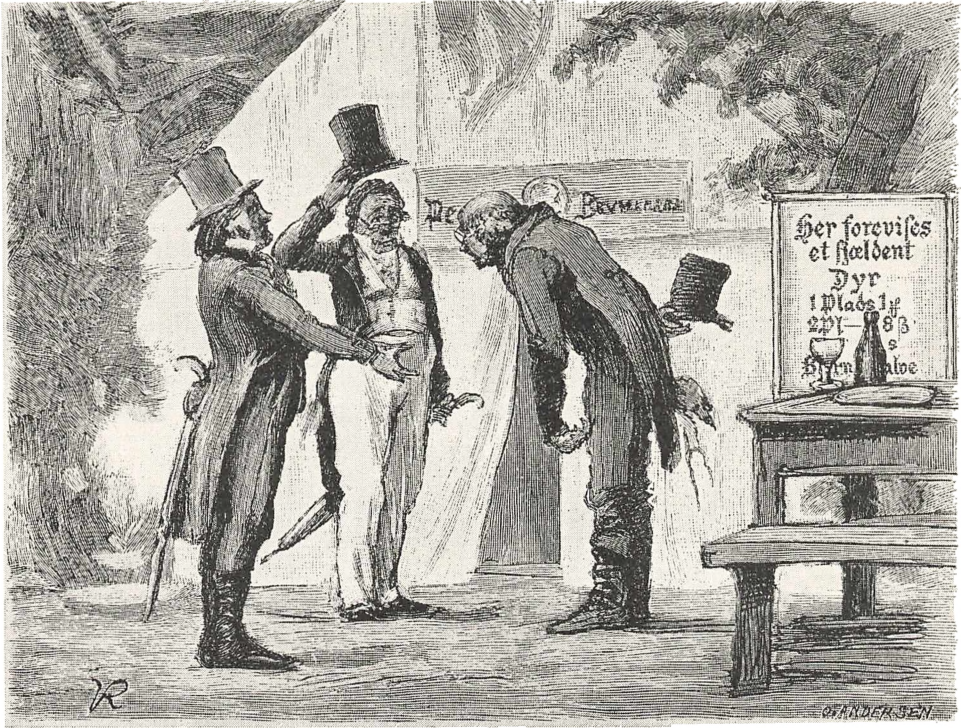
med“). Fordi Heiberg som skuffet Mand i sine sidste Aar blev isoleret, bør ingen forestille sig ham som den afmaalte Højtidelighed. Oftest var han munter og spøgefuld, let og behagelig at leve sammen med. Større Børn kunde Heiberg fortræffeligt spase med. Kun Smaabørn var ham ubehagelige og stødte hans æstetiske Sans. Lad en lille Anekdote her finde Plads: Heiberg og Frue var engang indbudne til en Daabsmiddag. Ved Bordet præsenteredes den Nyfødte for Gæsterne. Heiberg hviskede til sin Frue: „Naar den endda havde været stegt!“ Fru Heiberg brast i Latter. Værtinden: „Nu sagde Etatsraaden vist noget morsomt — maa vi ikke høre det?“ Heiberg til sin Kone, elskende at være lidt maliciøs: „Du maa gerne sige det, Hanne!“

Vil man søge fremmede Forbilleder for Heibergs Vaudeviller, maa de langt snarere søges mod Nord — i Sverige. Heiberg var en stor Bellman-Elsker fra sit første svenske Besøg, og selv om det foregaaende Slægtled havde sunget „Gubben Noah“ og „Käraste Bröder“, er han dog den første, der indfører Bellmans Toner herhjemme. Men ogsaa Koloriten i Vaudevillerne er Bellman, overført til Dansk. „Recensenten og Dyret“ er et københavnsk Djurgårdsbillede med sin Blanding af Filisteri og Natursværmeri.

Vaudevillerne bedrede naturligvis i nogen Grad Heibergs Indtægter. Men baade han og Moderen sad i disse Aar ret trangt i det, og der maatte gøres Udvej for ny Indtægtskilder. Saa startede han i 1827 det fortræffelige Ugeskrift „Kjøbenhavns flyvende Post“, der bestod i fire Aar, og hvor han gennem en Række Artikler blev den gode Smags Talsmand.

Se her et Exempel, der belyser Heibergs Indstilling og Livssyn. Han slaar ned paa københavnsk Spidsborger-Hjemmeliv omkr. 1830.

„Vore Huse ere for det meste slet byggede med Hensyn til Bekvemmelighed, og hvad Englænderne kalde *the comfortable*. Men istedenfor at benytte Lokalet saaledes, at man derved raader Bod paa den oprindelige Ubekvemmelighed, forøge de fleste Familier denne, idet de

Scene af „Recensenten og Dyret“.

Tegning af V. Rosenstand.

lade det bedste Værelse staa ubenyttet under Navn af en *Sal*. Og uagtet mange Familier ere i den Stilling, at de neppe give ét stort Selskab om Aaret, saa anse de dog „en *Sal*“ som næsten uadskillelig fra den huslige Lykke. Og denne Absurditet købes med Opofrelsen af væsentlige Bekvæmligheder. Store Familier sammenpakkes i et lille Kammer, som ofte vender umiddelbart ud til Gangen, saa at Enhver render lige ind i Stuen, og Værelset hemsøges af Trækvind, hver Gang Døren aabnes; thi næsten ingen bekymrer sig om den Nødvendighed at have et Forværelse, der blot tjener til Indgang, og hvor de Indtrædende kunne hensætte deres Paraplyer og aflægge deres Over-

kjoler, samt Tjenere og Karle, der bringe Breve og Budskaber, kunne opholde sig uden at falde Familien til Besvær. Paa Grund af dette Savn er det næsten umuligt for en Familie at nægte sig hjemme for Bekendte og Fremmede; og dog er Besiddelsen af denne Frihed saa højst vigtig for den huslige Rolighed, da Ankomsten af en ubuden Gæst i mange Tilfælde kan forstyrre det huslige Samliv som et i et bestemt Øjemed forenet Selskab. Derfor er der i de fleste Familier kun sjelden Ro og Lejlighed til nogen stadig aandelig Beskæftigelse saasom Læsning; men Tiden hendrives for det meste med lutter aandfortærende Nulliteter, og Selskabet har endog neppe saa megen Consistens som der hører til at frembringe en ordentlig Consistens.“

Heiberg gaar derefter over til Damernes Pynt. I gamle Dage anvendte man mulig større Summer paa Klædedragten, men nu laves Hjemmet om til Systue, og ubarmhjertigt tilføjer han, at de fleste unge Damer med Fornøjelse sy deres Kjole, „da det er den eneste Beskæftigelse, hvorved de faa Lejlighed til at bruge deres Tanker.“ Men Klædedragten falder i Øjnene, derfor maa den være udsøgt og elegant. „Middagsmaaltidet derimod ses ikke og smages ikke udenfor Familiens Kreds; derfor kan dette være saa usselt og uskønt som muligt.“ Og nu følger en bidende Kritik af et saadant dagligt Middagsbord.

„Vi have vel enkelte nationale Retter, som ikke ere at foragte; men den store Masse af Mælkeretter, søde Supper og søde Salater, meledede Saucer osv. ere Ting, som man i de fleste civiliserede Lande vilde undre sig for at sætte paa et Middagsbord. Mange af disse Spiser vedligeholde sig som forældede Traditioner. Mange Fordomme ere tillige herskende, f. Ex. at enhver Ret som kommer paa Middagsbordet skal være varm, saa at man hellere spiser noget opvarmet og sammenjasket Plukkemad end en kold, saftig og nærende Kødret. Man ser ogsaa mere paa Kvantiteten end paa Kvaliteten; man spiser hellere to eller tre Portioner af den velbekendte tynde Søndagssuppe, end man lader sig nøje med een Portion kraftig Bouillon; man drikker hellere

et Par Flasker tyndt Øl om Middagen end et maadeligt Kvantum Vin. En Mængde fortrinlige Retter kender man aldeles ikke, ja bortkaster endog som Frafald de Substanser, hvoraf de kunde tilberedes. Og endelig denne Ligegyldighed, som vises mod Maaltidets enkelte Bestanddele, røber sig ligeledes i Arrangementet af det Hele, i Retternes passende Sammensætning, i den fornødne Omhu for Opvartningens Orden og Nøjagtighed, i Borddækningens Renlighed og Skønheden i selve Maaden at sidde tilbords og at føre en Samtale under Maaltidet. De færreste Familier have et eget Spiseværelse, og dog er dette langt nødvendiggere end en Selskabssal. I det Hele behandles Maaltidet yderlig *en bagatelle*, uden Hensyn til Paapasselighed, Anstændighed, Skønhed og Elegance. Men heri har man stor Uret. Middagsmaaltidet er af en dybt indgribende Betydning i Familiens huslige Liv. Man kan dristig antage, at hvor denne Genstand behandles uden Takt, Orden og Skønhedssans, dér mangler de samme Egenskaber i alle Familiens øvrige Forhold. Hvo har ikke været Vidne til de saa almindelige Familie-Maaltider, der mere ligne Tilfredsstillelse af en dyrisk Nødvendighed end af en behagelig Forening, hvis materielle Formaal underordnes et højere Hensyn.“

Heiberg var en stor Æstetiker i alle Livets Forhold. Og han havde ikke sin kræsne Smag fra Fremmede. Her var han helt ud sin Moders Søn. Hun havde Evnen til med smaa Midler at dække et festligt Bord. Og ofte har vel de to drøftet den æstetiske Misère, som raadede i mange københavnske Borgerhjem, og som Sønnen nu vendte sin Lanse imod. De to Mennesker fordrede Harmoni og Skønhed i Dagliglivet. Interessant er det, at Fru Gyllembourg i „En Hverdags-historie“ fremstiller næsten samme Situationer som Sønnen i Artiklen i sit Blad.

Hun var selv paa en ret tilfældig Maade her bleven hans Medarbejder, havde for at hjælpe ham, da det kneb med at udfylde et Nummer,

Fru Gyllembourg læser højt for sin Søn og Svigerdatter.
Maleri af W. Marstrand.

overrakt ham Begyndelsen af en lidt tynd og usandsynlig Novelle. Men det næste Forsøg („En Hverdagshistorie“) viste hende som en tænksom og smagfuld Skribentinde. Og gennem atten Aar fortsatte hun et Forfatterskab, hvis Anonymitet hun paa det strengeste overvaagede. Kun for sin Søn og hans Hustru tog hun et nyt Manuscript frem og begyndte at læse for dem med en nervøs og rystende Stemme, der efterhaanden blev fastere, naar hun følte sig sikker paa sine to eneste Tilhøreres Tilslutning. Mange har troet, at hendes Søn havde en Finger med i Spillet ved disse Novellers Udformning. Men det er langt fra. For det første vilde det at være en Andens Medarbejder, selv om det var en Moders, ligge langt fra Heibergs poetiske Eksklusivitet. Og for det andet var denne Moder meget vel i Stand til at hjælpe sig selv. Hun var en meget belæst Kvinde, og en Kvinde, der havde tænkt mange Tanker. Selve Rammen, Opfindsomheden, Intrigens Slyngning og dens Opløsning virker gammeldags og naiv, men saasnart Samtalen tager fat og en Sag sættes under Debat, kommer der personligt Liv over Fortællingen. Fru Gyllembourg ræsonnerer gerne over Livsproblemerne, og hun slipper dem ikke før de er gennemdrøftede. Af Goethes Prosa har hun nok lært mest. I Fortællingen „En Brevvexling“ finder saaledes Spor tilbage til Goethes „Wahlverwandtschaften“. I samme Novelle genoplever hun i Mindet Sommeren 1832 i Hirschholm, henlægger nogle af Begivenhederne hertil og citerer endog Hertz' Vers. Igennem atten Aar blev Pen og Blæk hendes kæreste Syssel. Og saa ængstelig som hun var for at røbe sig, skrev hun ikke for at vinde poetiske Lavrbær.

Saa levede da Ludvig og hans Moder i nogle Aar et frodigt aandeligt Samliv. Hun var nu flyttet hen i en noget bedre Lejlighed i et Hus, der tilhørte hendes Fætter Grosserer Buntzen, i Overgaden o. Vandet ligefor Langebrogade (Stedet staar endnu i ombygget Stand). Her besøgte Sønnen hende daglig. Men det varede ikke længe inden Huset fik en ny Gæst.

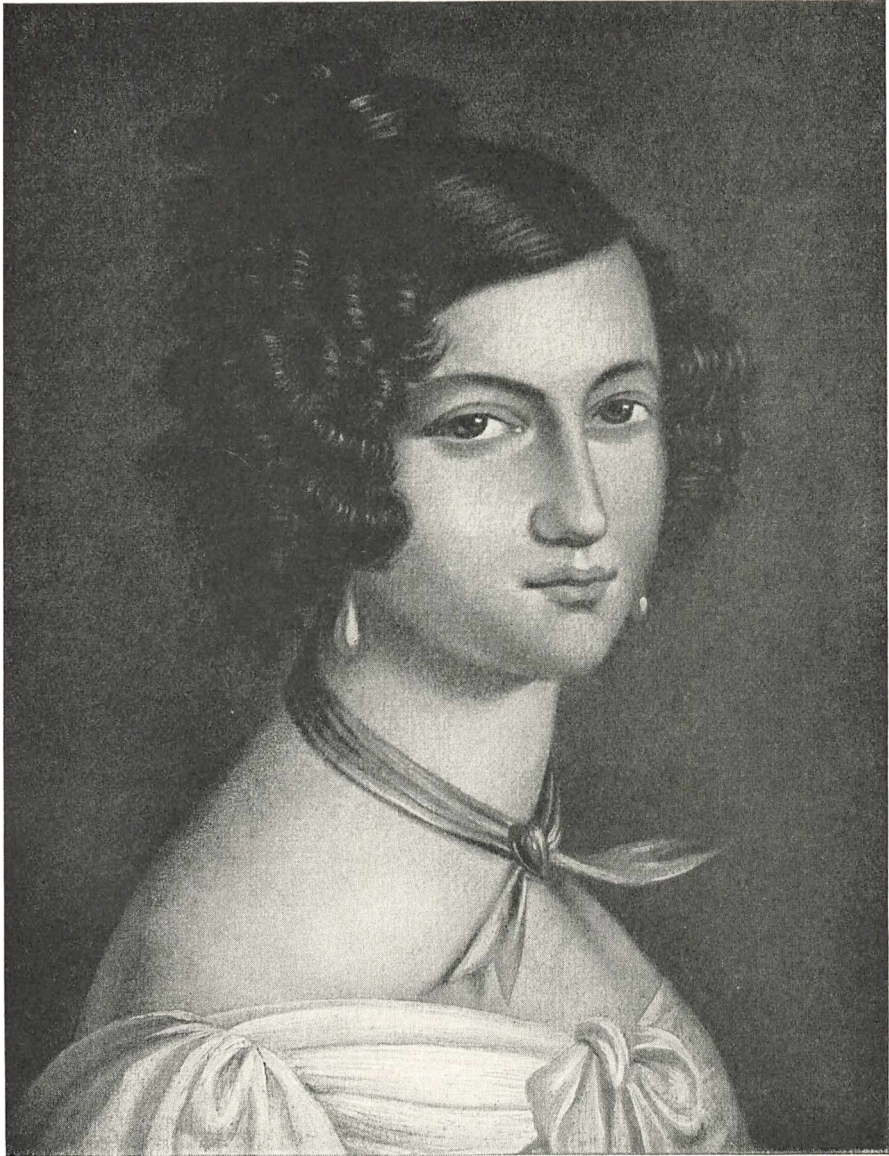

En Søndag-Eftermiddag i Foraaret 1828 foretog Johan Ludvig Heiberg sammen med sin gode Ven, Lægen Möhl, en Spaseretur. Heiberg drejede om ad Pilestræde, standsede foran en Kældernedgang, og til Møhls spørgende Udtryk bemærkede han smilende: „Her skal vi ned og hilse paa Jfr. Pätges, der er bleven konfirmeret idag.“ Heiberg overrakte sin unge Skuespillerinde et Guldarmaand som Konfirmationsgave.

JOHANNE LUISE PÄTGES var nemlig *hans* Skuespillerinde. Fra den Dag i Februar 1826, da han havde opdaget den mørke, knap fjortenaarige Piges skælmske Ynde ved en Aftenunderholdning, hvor hun spillede Poul Møllers Dialog „Hans og Trine“ sammen med Skuespiller Rosenkilde, veg ikke hans Øjne fra hende. Og hans første Kærligheds-erklæring til Barnet blev Fortsættelsen Trine i „Aprilsnarrene“. Heiberg havde altid stor Æmhed for den unge Kvinde i Svøbet og bevarede den til sine gamle Dage.

Johanne Luise behøvede ogsaa Hjælp udefra. Thi hun var et for sømt Barn i et trangt og ulykkeligt Hjem. Hun havde lært at danse paa Balletskolen, men kunde knap læse og skrive, hvad hendes første Tilbeder, den langt ældre Kontorassistent Harboe (som hun i sine Erindringer omdøber til Herman) taalmodigt søgte at bøde paa. Det lidt hun kunde, skyldte hun ham. Men hun var flink til at tage ved Lære, evnede i ualmindelig Grad at tilpasse sig efter Forholdene, og

Ungdomsbillede af Johanne Luise Heiberg.

Maleri af Huneus paa Teatermuscet.

denne Perfektibilitet blev hendes herskende Egenskab. Fra den energiske jødiskfødte Moder, der kæmpede en haard Strid for gennem alle mulige Indtægtskilder — Hjemmekogning af Spisevarer, Telt paa Dyrehavsbakken — at holde sammen paa Hus og Hjem, arvede hun sin praktiske Sans, Snille og Beregning. Fra den lade, noget forfaldne, drømmesyge, men ikke ubegavede Fader fik hun sine blaa Længsler og sin romantiske Indstilling. Men fra hendes eget Indre kom Forvandlingsevnen, Spillet, der gjorde hende til den betydelige og maalbevidste Kunstnerinde. Og hendes Mandstække har været stor, hendes Kvindelighed meget dybtliggende — ellers havde ikke en Række af Nationens fremragende Mænd med Heiberg i Spidsen slaaet Kres om hende, forgudet, forkælet og beundret hende. Hendes dybe, glansfulde mørkeblaa Øjne i den sorte Indfatning var usædvanlig, og de havde det store Spil i sig. Men det var ikke dem alene, der drog. Og en fremragende Skønhed kunde hun vel næppe kaldes. Hendes Intelligens var vaagen, men hendes Livssyn begrænset. Forsigtig og aarvaagen lyttede hun til kloge Mænds Tale, hendes Husbonds og hans Venners, hun sugede den til sig, optog saa meget som hun fattede, og sleb sig daglig af. Hvorpaa beroede da den Fortryllelse hun øvede, og hvorom der endnu saa mange Aar efter gaar Frasagn? Var hun den største danske Skuespillerinde? Intet er vanskeligere end at dømme om en scenisk Kunstner vi ikke har oplevet, og som tager sin Hemmelighed med sig i Graven. Saavidt det virkelig er muligt at danne sig et Billede af Johanne Luise Heibergs kunstneriske Indsats, har hun været en begrænset Skuespillerinde, men ypperlig, uforlignelig indenfor sin Begrænsning. Hun sejrede ved sin Ynde, sin Charme, sit Smil, sin Underfundighed, sit bevidste og beregnede Koketteri. Hun paakaldte alle Gratier, men ikke alle Muser. Hun lærte sig Replikens Spændvidde i Lystspillet og Karakterkomedien, blev den store Tekniker, der kunde finde en henrivende Balance mellem Smilet og Taaren. Men hun blev aldrig den store tragiske Skuespillerinde, hvor gerne

hun end vilde være det; blev i Tragedien og det patetiske Drama traditionel, stiv og uægte.

Men henrivende har hun været, naar hele Kvindelighedens medfødte Spil brød frem og lagde Tilskuerne for hendes Fødder. I sine Erindringer og Breve optræder Johanne Luise Heiberg overvejende med Værdighed, som Anstands dame, der drapperer og arrangerer. Hun havde — med Heibergs Hjælp — lært sig „den høje Skole“. Men inderst sad noget utøjlet, gemte sig noget oprindeligt, zigeuneragtigt, som hun ikke fandt Afløb for i det daglige Liv, men nok til Tider i sin Kunst. Karakteristisk er et Brev fra hendes ældre Dage: hun overværer en Forestilling i Schweiz af italienske Provinsskuespillere. Selvfølgelig ser hun alle deres Unoder, men deres Temperament og Voldsomhed betager hende, og hun taler foragteligt om de pæne, artige danske Skuespillere. Dette Brev er maaske hendes personligste Vidnesbyrd.

Jo vist var den lille Johanne Luise henrivende, skøndt hun stammede fra Kælderen og Værtshuset. Det syntes ikke alene Johan Ludvig. Men han tog Têten, og hans næste Kærlighedserklæring blev Agnetes Rolle i „Elverhøj“, som hun spillede om Efteraaret samme Aar hun var bleven konfirmeret. Efter den store Succes modtog han Bestillingen som „Teaterdigter“, hvormed fulgte Forpligtelse til at levere passende Festspil, Pro- og Epiloger, og oversætte hvad Teatret ønskede. For en saa kræsen poetisk Individualist som Heiberg ingen behagelig Stilling, men han tog imod den — for at faa Raad til at gifte sig. Og med hvem anden end med sine Øjnes Stjerne? Denne Gang friede han reglementeret, upoetisk i et Brev, men den sekstenaarige Pige vidste hverken ud eller ind — hun troede sig forpligtet overfor sin Ungdomslærer, der med stille Lidenskab fulgte hende overalt.

Hun lærte nu lidt af Livet at kende paa Godt og Ondt. Fandt for et halvt Aars Tid Optagelse i det Wexshallske Kunstnerhjem, hvor det gik let, lystigt og livligt til, og fik for første — og egentlig sidste Gang — Lejlighed til at more sig saa sorgløst som en ung Pige gerne vil det.

J. L. Heiberg.

Maleri af Sophus Schack. Frederiksborg.

Johanne Luise Heiberg.
Maleri af Aumont.

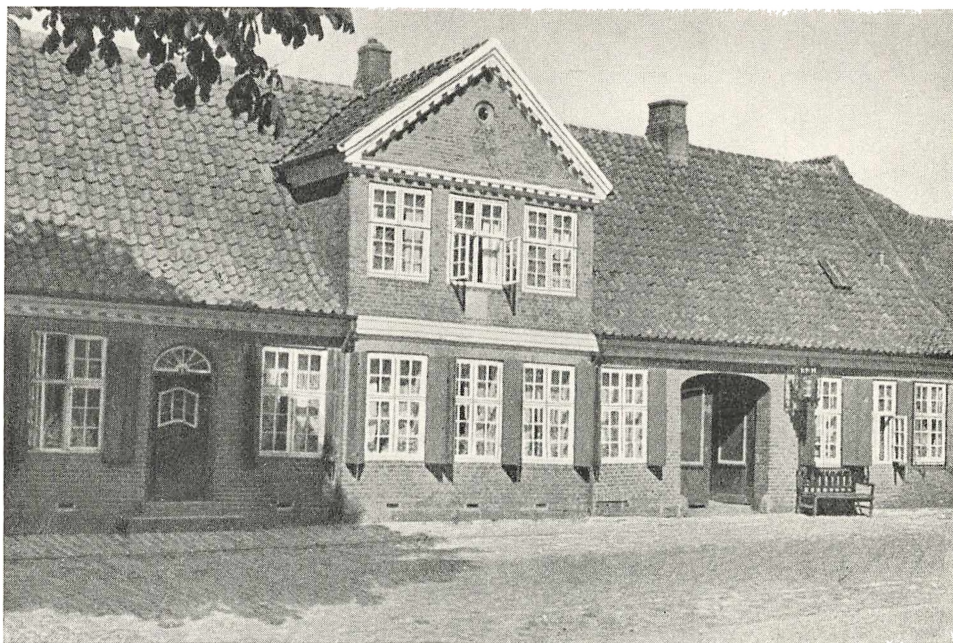
Blev ogsaa af Mad. Wexshall taget med paa en Kunstrejse af danske Skuespillere til Norge, her umaadelig feteret og lokket til en Forlovelse med en net, men ubetydelig ung Skuespiller Hvid. Hele denne Rejse, Opholdet i Wexshalls Hus, og naturligvis ikke mindst Forlovelsen, forbitrede Heiberg, der trods Afslaget paa hans Frieri ikke havde tabt sin Johanne Luise af Syne. Men som klog General forstod han at vente, til Frugten var modnet. Snildt fik han det maaget saadan, at Fru Gyllembourg tilbød at modtage den unge Skuespillerinde som Pensionær i sit Hjem. Moder og Søn var indforstaaede med, at saadan en lille Kvindes Vilje sad bag Spejlet, og at naar Johan Ludvig Heiberg ønskede hende til sin Udkaarne, maatte det blive saadan. Og nu begyndte man i Overgaden over Vandet at spille fint.

Det var en vild Fugl, som i Slutningen af 1829 kom susende ind i Fru Gyllebourgs zirlige Stue — det var en tæmmet, som halvandet Aar efter steg ind i Kareten for ved Professor Heibergs Side at køre til Slangstrup Kirke og dér blive viet til ham. Heiberg saa hun i denne Mellemtid næsten hver Dag, naar han besøgte sin Moder. Man læste for hende, talte til hende, hun blev indfanget af denne ny Verden, som hun intet havde kendt til. Hun var ved at blive voksen. Forlovelsen med Hvid lod man hende lempeligt selv afvikle. Nydeligt fortæller Johanne Luise om den yndefulde Bordskuffe-Leg, som Heiberg indbyder sin Moders Gæst til. Er der noget hun vil vide, kan hun trygt lægge Spørgsmaalet i Skuffen, Heiberg vil da svare hende, inden hun gaar til Ro, paa en lille Seddel sammesteds. Selvfølgelig brænder dette saa uskyldig udseende Puzzlespil sammen i en erotisk Atmosfære. Dag for Dag glider hun sin ny og kloge Lærer nærmere, til Øjeblikket er kommet og han erklærer, at de nu bør gifte sig. Og den vilde Fugl blev for de følgende tredive Aar sat i et fint og forgyldt Glasbur; intet maatte mangle den, alle skulde nærme sig med Ærefrygt, fint og udsøgt blev den behandlet, men maatte til Gengæld heller intet foretage sig mod sin Herres og Dressørs Vilje.

Parti fra Brogade.
Nr. 3 er det yderste Hus mod Havnen.

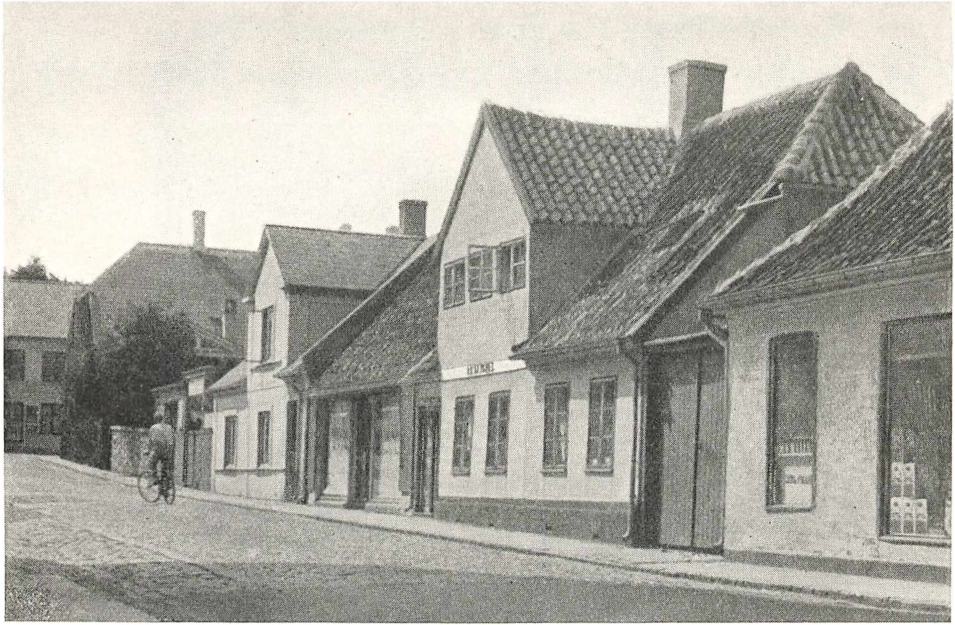
En Overrumpling kan maaske Johanne Luises Brudestand kaldes. Og et helt almindeligt Ægteskab blev denne Forening ikke. Et inderligt Venskabsforhold med ubrødeligt Sammenhold, et ubrudt Galanteri og ridderligt Forhold fra Gemalens Side, et rosenrødt Tyranneri, der besvaredes med hengiven Højagtelse fra Hustruens og i dyb Taknemmelighed. Man tør nok sige, at Heiberg lancerede sin Frues Karriere, som den fine og behændige Journalist han ogsaa var; men han gjorde det nobelt, næsten for nobelt, saa at han bevogtede hende som en Raritet, hvem kun faa udvalgte Venner fik Adgang til i Privatlivet. „Dette passer sig ikke for Dig,“ var det stadige Omkvæd, naar Fruen fik Lyst til engang imellem at leve lidt med.

Posthuset i Hørsholm (restaureret).

Helt let har det ikke altid været for det unge Blod. De Nygifte flyttede ind i Brogade Nr. 3, — men Heibergs Moder fulgte med. Der kunde ikke være Tale om andet, Moder og Søn kunde ikke skilles. At faa en Svigermoder med ind i Huset er ikke altid lysteligt for en ung Frue, især ikke naar hun forstaar sig saa lidt paa Husstel som Johanne Luise. Mellem Linjerne i hendes Erindringer kan det da ogsaa læses, at hun har følt sig noget trykket ved denne Tredjemands Nærværelse, der ikke sparede paa Raad, Tilrettevisninger og Reprimander. *Hendes* Ludvig skulde have det godt. Og Udslag af ungdommelig Livslyst skulde holdes indenfor passende Rammer. Johanne Luise vilde gerne danse, men hun maatte kønt nøjes med de Pas hun som Barn havde gjort i Balletten. Der blev ingen Bal i det Heibergske Hjem. Heiberg havde traadt sine Dansesko, og ønskede ikke, at fremmede Mandspersoner

Heibergs Sommerbolig i Hørsholm 1832 (Huset i Midten).

skulde lægge Arm om Livet paa hans unge Frue. Men for at tilfredsstille hendes Ballængsel, indrettede han „Læseballer“, hvilket vil sige, at han trakterede med Oplæsning af et klassisk Værk, hvortil nogle Venner blev indbudt til et fint Traktement. Det kunde jo være meget godt, men —.

Sandt nok, det var Folk af Aand, der kom hos Heibergs; her førtes ingen „Spækhøkerpassiar“. Naturligvis taltes her Teater, men ellers bevægede man sig paa Højderne. Her kom i de første Aar POUL MØLLER; den fine og skarpsindige C. F. ANDRÆ, Heibergs Collega paa den kgl. militære Højskole, hvor Heiberg docerede dansk Litteratur og Logik; den originale og friske Kapt. TSCHERNING. Ikke flere end Muserne, ikke færre end Gratierne var Rumfanget for den Heibergske Selskabelighed, der ogsaa i det materielle demonstrerede en vis Elegance. Heibergs Vinhandlerregninger var ikke smaa.

Og en ny Aandsfælle kom til, „Gjenganger-Brevenes“ anonyme Forfatter, Digteren HENRIK HERTZ. Heiberg kendte ham ikke forud personligt, men nu fandt de to Mænd hinanden. Der var Aandsslægtsskab

Henrik Hertz.
Maleri af Blunck. Frederiksborg.

mellem dem, Kærlighed til den skønne og afklarede Form. Heiberg følte instinktmæssig: her er Kød af mit Kød og Blod af mit Blod. Hertz blev en kær Gæst, og da Heibergs indrettede deres første Sommerhjem i Hirschholm 1832, fulgte Hertz med som betalende Gæst.

Denne Sommer, som Fru Heiberg saa poetisk og fyldigt har skildret i sin Mindebog, blev til Trods for det sure og regnfulde Vejr den store Idyl i det Heibergske Samliv. Manden var forelsket i og beundrede sin unge Frue, Gæsten var det ikke mindre paa sin stilfærdige og beskedne Maade, medens Tilbedelsens Genstand trivedes i sine tvende opvartende Kavallerers Hyldest og Tilbedelse og udfoldede et frodigt Koketteri; kun Fru Gyllembourg kunde ikke forlige sig med disse primitive Former for Landliggerliv og knurrede lidt over den trange Bolig og det vaade Vejr. Men Terzetten tyede over i Postgaarden og morede sig med Billardspil og med at dyrke Bellman, hvis Sange risler som en underløbende Strøm gennem Hirschholm-Sommeren. Hertz var flink til at tage ved Lære, og hele Sommerstemningen og sin indegemte Forelskelse udaandede han i sin lyriske Pragtcyklus „Erindringer fra Hirschholm“. Giver ikke disse to Strofer det mest maleriske Situationsbillede af den unge, skønne, poetisk modtagelige Johanne Luise:

End af en Skorsten derovre sig hæver
Som et Slør af Æther den blaalige Røg,
Lyser i Maanskin, imedens den svæver
Bølgende forbi den beskyggede Bøg.
Og med et Shawl om det lokkede Haar
Viser sig En i vor øverste Stue:
Lænet til Armen i Vinduet staar
Ensom Professorens Frue.

Hør hvor hun synger: „Se Skyarna glimma,
Stjernorna försilfra båd vatten och land,
Månen i molnet sin guldgula dimma
Kastar öfver klappträ'n och såar vid strand.“
Fredman! Din Sang der er kendt af saa Faa,
I hendes drømmende Tanke den hviler;
Ak! og i Øjnenes natdunkle Blaa
Spejler sig Maanen og — smiler.

Hertz rejste snart efter til Udlandet med sin Forelskelse i Lommen, og Forholdet gled ud. Men da Heibergs gæstede Paris i 1836, havde de her gjort den unge teologiske Professor MARTENSENS Bekendtskab.

H. L. Martensen.
Tegning af H. Olrik. Frederiksborg.

Baade Heiberg og Martensen var sprænglærde og overbeviste Hegelianere, og mangen Aften i sit Hjem maatte Fru Heiberg lægge Øre til filosofiske Diskussioner om Hegels enesaliggørende Dualisme, hvad selvfølgelig ganske gik over Hovedet paa hende. Og da Heiberg kort

Johanne Luise Heiberg.

Litografi af E. Børentzen.

Scenebillede fra „Kong Renés Datter“.

Akvarel af Edv. Lehmann. Teatermuseet.

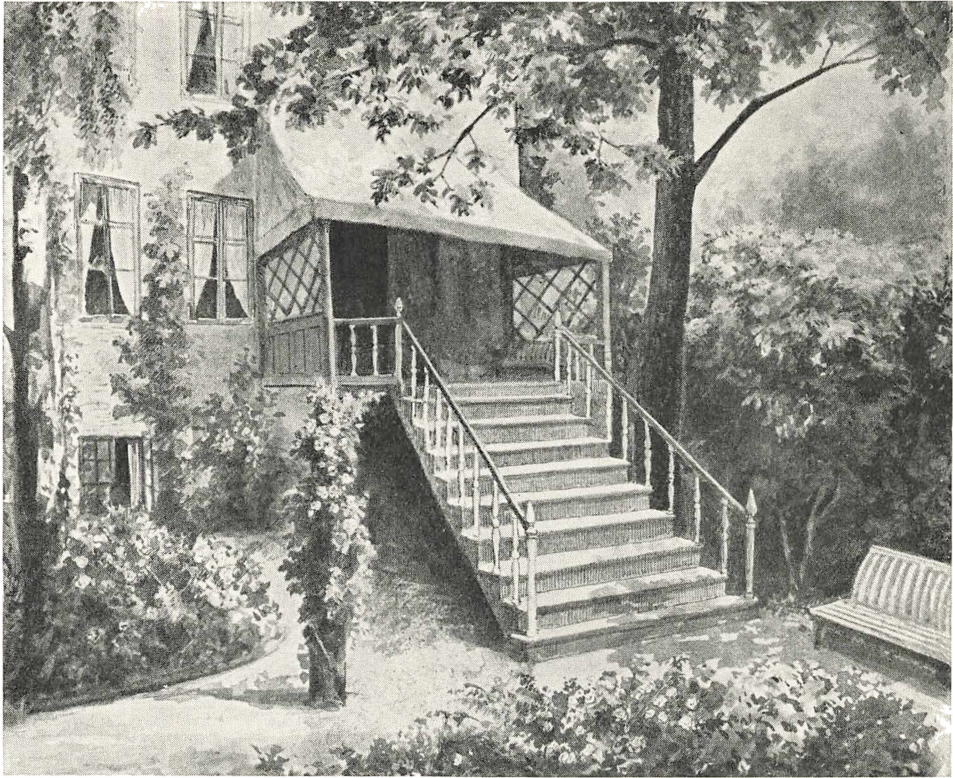
(Fru Heiberg — Michael Wiehe.)

Scenebillede fra Skuespillet „Ruth“.

Akvarel af Edv. Lehmann. Teaternuseet.

(Michael Wiehe — Fru Heiberg.)

Haven ved Søkvæsthuset.
Tegning af Knud Gamborg. Teatermuseet.

efter bragte sit filosofiske Drama „Fata Morgana“ paa Scenen, hed det maliciøst blandt Publikum, at kun dets Forfatter og Professor Martensen forstod Meningen.

I de kommende Aar udfoldede den Heibergske Drivhuspoesi sine skønneste Blomster. Det blev til Feststykket „Syvsoverdag“, hvor den romantiske Ironi kulminerede i Kontrasten mellem Længsel og Virkelighed, og snart efter viste sig de „Nye Digte“ med den poetiske Cyklus „De Nygifte“, og „En Sjæl efter Døden“, en af Verdenslitteraturens ypperste satiriske Digtninge. Iøvrigt var Heibergs Tid optaget af Cen-

sorhvervet ved Teatret og af hans stadig voksende astronomiske Studier, som han ret con amore dyrkede i Ægteparrets ny Bolig i Søkvæsthuset, i de stille Aftentimer, naar Fruen spillede Komædie paa Kongens Nytorv. Han var nu en Mand omkring 50, hun 21 Aar yngre. Det kunde ikke være andet, end at til en vis Grad hver vandrede sine Veje. Hun fandt foreløbig Afløb for sine Udendørslængsler i Indretningen og Beplantningen af sin Havelod paa Søkvæsthuset.

Til Trods for sin Eksklusivitet satte Heiberg Pris paa en comfortabel og elegant Livsførelse, kunde godt lide at leve lidt mageligt à son aise. Dette var vel medvirkende til, at Heibergs en hel Række Sommere tilbragte nogle Uger i Storkøbmanden SUHRs Rigmandshjem paa „Sølyst“. Den tavse og kolde Suhr havde ogsaa ladet sig indrullere i Fru Heibergs Garde og overvældede sine Gæster, der havde en hel Lejlighed til deres Raadighed, med Opmærksomhed. Ikke saa med hans Frue, der nødig gav noget fra sig og utvivlsomt nærrede skinsyge Følelser overfor den feterede Skuespillerinde, der formaaede at aabne for hendes Mands Trangsinde. Heiberg trivedes uden Skrupler i denne forgyldte Koldsindighed, han forstod altid at afvinde Tilværelsen lyse Øjeblikke. Fru Heiberg frøs derimod paa „Sølyst“, udsat for aarvaagne og mistænksomme Øjne. Og dog var hun saa ærbar, at hun paadrog sig en Tarmlidelse ved ikke at turde defilere over Gaarden til et vist hemmeligt Sted, naar hun saa Suhr staa i sit Vindue og betragte hende. Og han stod der ofte. Moderne Hygieine var endnu ikke opfundet.

Denne Frihedstrang og Naturglæde giver sig det stærkeste Udtryk i hendes Beretning om Sommeren 1847, da hun afryster de gyldne Gæstelænker paa „Sølyst“ og trods Heibergs Protest installerer sig og ham i den dengang særdeles landlige Hellebæk-Kro. Lad hendes Fortælling om sin egen huslige Dygtighed, der lærer Krokonen at lave Mad, og paa et Par Timer syer Hestedækkener om til Sengetæpper, og møblerer Stuerne, være noget overdreven og selvforherligende. Der er dog et Vejr i hende, medens Heiberg synes mat.

Johan Ludvig Heiberg
Marmorbuste af H. V. Bissen. Frederiksborg.

Johanne Luise Heiberg.
Maleri af W. Marstrand 1855. Frederiksborg.

Hellebæk Kro.
Maleri af F. C. Lund.

Hun fabrikerede paa denne Tid — ikke uden Heibergs Hjælp — sine uskyldige og nette Smaa-vaudeviller „En Søndag paa Amager“ og „Abekatten“, elskværdige Dilettantarbejder, som skaffede hende megen Fornøjelse. Men nu gik der for Alvor Teater i Søkvæsthuset, da den ny Tids Krav ophævede Teatret som kongelig Institution og lagde det under Kultusministeriet. Heiberg, den første litterære og dramatisk kyndige Autoritet, ansaas for selvskreven til at blive dets Direktør. Han lod sig friste og modtog Posten. Men naturligvis undgik han ikke samtlige Statsteater-Leders Skæbne: først tiljublet, derpaa kritiseret til Nederdrægtighed, tvunget til Afsked, og — efter sin Død — hævet til Skyerne. Her skal ikke skrives Teatrets Historie under Heibergs

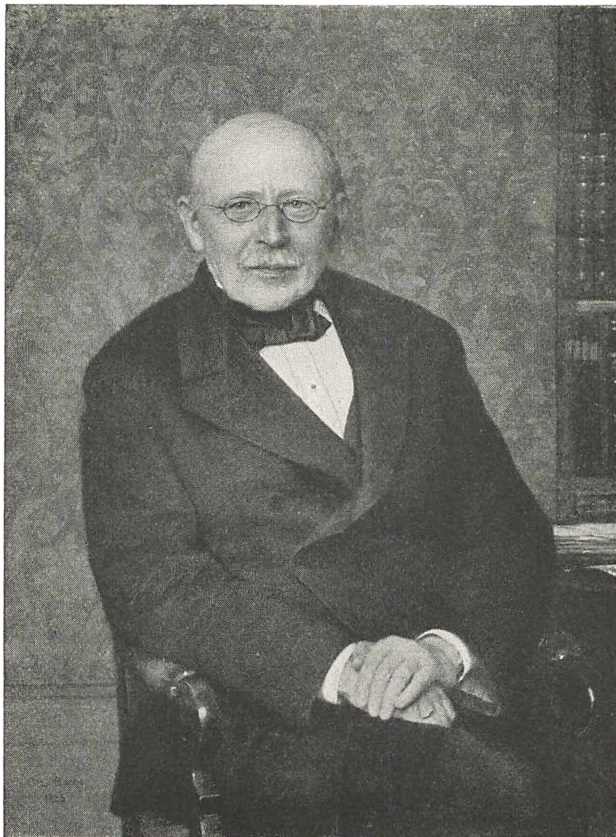

Bonderup Herregaard.
Maleri i den Suhrske Stiftelse.

Regering. Den havde sin Styrke som den havde sine Svagheder. Grunt blev der machineret mod ham, da HØEDT trak Teatrets første mandlige Kraft MICHAEL WIEHE med sig og oprettede den saakaldte Hoftheater-Saison som Konkurrence til den gamle Scene. For Fru Heiberg følte dette maaske endnu smerteligere end for Heiberg, der forstod at beherske sig. Hun mistede i Wiehe den Mand, der ikke alene var bleven hendes næsten daglige Samspiller og indtagende Kunstbroder, men ogsaa den Mand, der vist ene havde bevæget hende erotisk. Hendes Had til Forføreren Høedt lyser ud af hendes Erindringer.

Da Heiberg, forfulgt og chikaneret, som en træt Mand trak sig tilbage fra Teatret i Juni 1856, fulgte kort efter den gamle Frues Død.

Hun var nu 83 Aar og skrantede stærkt. Trods de Storme, der var gaaet over hendes Hoved, vilde hun nødig ophøre med „die süsse Gewohnheit des Lebens“. „Du maa ikke foragte mig, Hanne — var et

C. F. Andræ.

Maleri af Otto Bache. Frederiksborg.

af hendes sidste Ord — at jeg saadan hænger ved Livet, men det er saa dejligt.“ Hun var en Livets trofaste Elskerinde.

Hjemmet blev lukket for en Stund. Fru Heiberg havde begæret Orlov, og de To rejste paa Udenlandsrejse til Marienbad. Hun genoptog under

højlydt Tilslutning sin Gerning. Han blev en stille Mand. I Sommeren 1860 havde Suhr ladet sin Gaard Bonderup indrette til Sommerbolig for dem. Næppe var de kommen i Orden før Heiberg overfaldtes af stærke

A. F. Krieger.

Maleri af Carl Bloch. Frederiksborg.

Underlivssmerter. Antagelig har det været Mavekræft, som tog hans Liv. Ingen vil uden Rørelse læse hans Hustrus Beskrivelse af Dødslejet og hendes Fortvivlelse og Ensomhedsfølelse efterpaa. Med Grund kunde hun i Dødsbudskabet skrive, at hun havde mistet sin bedste Ven.

Men der stod Hænder, mange Hænder, rede til at støtte og modtage Johanne Luise Heiberg. I første Række stod A. F. KRIEGER. Den skarpsindige Jurist og nationalliberale Politiker havde i de senere Aar faaet en Plads blandt Gæsterne i det Heibergske Hus og viste dets Frue sin uforbeholdne Hyldest. Heiberg bemærkede en Dag spøgende: „Krieger er forelsket i min Kone som en ung Student.“ Nu da hun stod ene, viste Krieger sin Tro paa hendes Ophøjethed ved sine Gerninger. Han gik til Boghandler Reitzel og aftalte med ham en revideret Udgave af J. L. Heibergs Saml. Poetiske og Prosaiske Skrifter, og med Martensens og Andræs Assistance gennemførtes Udgivelsen af de tyve Bind hurtigt. Det indbragte Fru Heiberg den nette Sum af 10 000 Rigsdaler, som Krieger raadede hende til at sætte i Hus og Jord. Ude i det ny Villakvarter Rosenvænget paa Østerbro kunde billigt en Grund erhverves nede ved Strandpromenaden med fri Udsigt over Øresund. Helt uegennyttigt var Raadet maaske ikke. Thi ikke langt herfra, lidt nede ad Vejen, havde Krieger installeret sig selv, sine mange Bøger og sin norske Tante, der førte Hus for ham, i en Villa. Han kunde da haabe daglig at faa et Glimt af den tilbedte Kunstnerinde. Og med hans Bistand blev den smukke og anseelige Villa opført, som i noget ombygget Skikkelse — og nu med Udsigt til en Stenørken — fremdes ligger der (erhvervet af Finsen-Institutet). Fru Heiberg fik nu en Have langt større end Søkvæsthusets, og den gav hende baade Glæde og Arbejde. I den tumlede sig ogsaa de tre forældreløse Smaapiger, som hun ud af et medfølende og kærligt Hjerte og i savnet Moderlykke havde taget til sig og adopteret.

Endnu passede hun sin kunstneriske Gerning inde paa Teatret. Som Sophie i „Nej“ kunde hun som halvtresaarig i Sommeren 1862 endnu bringe den skandinaviske Studenterungdoms Begejstring paa Kogepunktet — saa sikker var hendes Teknik, saa stor hendes kvindelige Charme. Men klog som hun var, vilde hun ikke trodse Aarene og vække Kritiken. 2. Juni 1864 optraadte hun uden Varsel for sidste Gang paa

Scenen og tog Afsked som Elisabeth Munk i „Elverhøi“. Men Teatret slap hun dog ikke, lod sig efter en Pause engagere ved Sceneinstruktionen og fortsatte hermed til hendes gamle Teater for stedse lukkede

Johanne Luise Heiberg.

Fotografi.

sine Porte i 1874. Om hendes Gerning som inspirerende istedenfor producerende forlyder lidet. Balletmester Bournonville kunde ikke forlige sig med Synet af den luftige, lysklædte, straalende Primadonna forvandlet til en myndig ældre Kvinde optrædende i Kappe og Kyse. Men

det skal siges til hendes Ros, at hun skabte Plads og Hjem for de unge norske Digtere, Bjørnson og Ibsen, som Heiberg i sin Censur over „Hærmændene paa Helgeland“ havde stillet sig uforstaaende og afvisende overfor. Fru Heiberg fik nu baade „De Nygifte“, „Maria Stuart i Skotland“ og „Kongsemnerne“ frem.

Mulig har ogsaa Krieger, der var af norsk Afstamning og ivrig Skandinav, paavirket hendes Smag i denne Retning. Thi ikke meget blev foretaget i Villaen i Rosenvænget uden hans Raad og Billigelse. Udadtill var han flere Gange Justits- og Indenrigsminister — i Rosenvænget var han permanent Husminister. Var Krieger ikke netop ude at rejse til en Kongres, var han paa dagligt Aftenbesøg hos Naboen i Rosenvænget. Han gjorde sig uundværlig ved Besørgelsen af alle Trivialiteter for Fruen. Han sørgede for og bestemte hendes Lektüre, medbragte selv lærde historiske Værker paa fremmede Sprog, af hvilke han læste op for at højne hendes Horizont — rigtignok med det Resultat, at hans Auditorium slumrede blidt ind under Oplæsningen (Fru Heiberg beder i sin Brevvexling ydmygst sin Beskytter om Forladelse for sin svigtende Opmærksomhed). Krieger arvede Heibergs Spaserestok. Det lader sig sige, at han næsten ogsaa arvede hans Kone. En æstetisk Tiltrækning laa for Fru Heibergs Vedkommende i det umulige: Kriegers lidt plumpe, ret uskønne Fremtoning mindede mindst af alt om en Michael Wiehe. Og naar den lærde Herre kom vandrende hen til Villaen med Hænderne i uknappede sorte Handsker med struttende Fingerspidser og Bændlerne fra Underbenklæderne ofte dryssende nedenfor Buxerne, var han ingen Romeo, og Fru Heiberg maatte nu og da med moderlig Venlighed paatale sin lærde og distrait Vens noget svigtende Elegance. Men i al sin ydre Plumshed var Krieger som en stor og god Hund, der værnede og vogtede om det Heibergske Hjem. Da Plejedøtrene voxede til og skulde have deres Bal, havde Fru Heiberg bl. a. indbudt en af Studenterforeningens Seniorer, der var forlenet med et Assistentembede i et Ministerium, som ikke sor-

Fru Heibergs Villa i Rosenvænget.

Blyantstegning af F. Richardt. Teatermuseet.

terede under Krieger. Da Fruen ikke omgaaende havde faaet Svar fra den unge Mand, skikkede Excellencen Krieger Bud efter Synderen til sit Kontor og meddelte ham ophidset en Røffel, som om det gjaldt en Statssag — fordi han ikke omgaaende havde svaret Fru Heiberg. Saa-dan var Kriegers Nidkærhed!

Men ved Siden af vankede de gamle Venner i Huset: Andræs og Familien Martensen. Men rigtignok hyggede Fru Heiberg sig bedst blandt Mænd — „Madammerne“ brød hun sig mindre om. Hun fik ogsaa enkelte ny formaaende og formuende Venner som Brygger J. C. JACOBSEN, der bl. a. bekostede en hel Vinters Romafærd for hende og Døtre. Omkring 1870ernes Midte solgte hun med Fordel Villaen i

Rosenvænget og fandt Plads for Resten af sine Dage i den pompøse Ejendom paa Hjørnet af Gothersgaden og Søerne.

Saa gled da Dagene og Aarene, afbrudt af en aarlig Baderejse, oftest til Larvik. Og Fru Heiberg fandt ikke Tiden lang — hun arbejdede paa de Minder fra et broget og usædvanligt Liv, hvis Begyndelse hun allerede havde forelagt Heiberg. Da hun var færdig med det store Værk — en af de interessanteste, men vel ikke paalideligste Memoirer i dansk Litteratur — overgav hun paa Kriegers Anbefaling Manuskriptet til Historikeren A. D. Jørgensen til Redaktion og Udgivelse efter hendes Død. En Udgivelse, der paa Grund af svigtende Finfølelse bragte hendes Minde baade Ros og Ris. Men da Fru Heiberg fyldte sit halvfjerdsinstyvende Aar, fejredes hun endnu som en af Nationens Store.

Saa dalede mildt og stille hendes Livssol, til den slukkedes paa Aarets korteste Dag 1890. —

I 100 Aar regerede Dynastiet Heiberg i Danmark.

BILLEDFORTEGNELSE

	Side
P. A. Heiberg. Efter Chrétien's Stik af Fourniers Tegning	7
Thomasine Buntzen som Barn. Efter Maleri af J. C. F. Viertel. Frederiksborg.....	15
Thomasine Heiberg. Efter Maleri af Jens Juel. Frederiksborg	18
P. A. Heiberg. Efter Maleri af Jens Juel. Frederiksborg.....	19
C. F. Gyllembourg. Efter Miniaturmaleri	23
Nyhavn med J. L. Heibergs Barndomshjem. Efter Fotografi.....	25
Grevinde Anna Marg. Taube, f. Strohkirch. Efter Maleri	43
Store Mariendal. Efter Akvarel af H. G. F. Holm. Bymuseet.....	45
Ida Brun. Efter Maleri af J. L. Lund.....	46
Camilla Buntzen, f. Du Puy. Efter Maleri af F. C. Gröger	47
J. L. Heiberg. Efter C. Henckels Litografi af C. Plötz' Tegning	53
P. A. Heiberg. Efter Litografi af E. Lehmann	55
P. A. Heibergs Grav paa Montmartre Kirkegaard i Paris. Efter Tegning af K. Hansen-Reistrup	60
Kongens Nytorv med det kongelige Teater. Efter Akvarel af C. F. Christensen.....	65
Scene af „Recensenten og Dyret“. Efter Tegning af V. Rosenstand.....	67
Fru Gyllembourg læser højt for sin Søn og Svigerdatter. Efter Maleri af W. Marstrand...	70
Johanne Luise Heiberg. Efter Maleri af A. H. Hunæus. Teatermuseet.	73
J. L. Heiberg. Efter Maleri af Sophus Schack. Frederiksborg	76
Johanne Luise Heiberg. Efter Maleri af L. Aumont	77
Brogade 3. Efter Fotografi.....	79
Posthuset i Hørsholm. Efter Fotografi	80
Heibergs Sommerbolig i Hørsholm 1832. Fotografi	81
Henrik Hertz. Maleri af D. C. Blunck. Frederiksborg	82
H. L. Martensen. Tegning af H. Olrik. Frederiksborg.....	84
Johanne Luise Heiberg. Litografi af E. Bærentzen	85
Scenebillede fra „Kong René's Datter“. Akvarel af Edv. Lehmann. Teatermuseet.....	86
Scenebillede fra „Ruth“. Akvarel af Edv. Lehmann. Teatermuseet.....	87
Haven ved Søkvæsthuset. Tegning af Knud Gamborg. Teatermuseet.....	88

	Side
Johan Ludvig Heiberg. Marmorbuste af H. V. Bissen. Frederiksborg	90
Johanne Luise Heiberg. Maleri af W. Marstrand. Frederiksborg	91
Hellebæk Kro. Maleri af F. C. Lund	92
Bonderupgaard. Maleri i den Suhrske Stiftelse	93
C. F. Andræ. Maleri af Otto Bache. Frederiksborg	94
A. F. Krieger. Maleri af Carl Bloch. Frederiksborg	95
Johanne Luise Heiberg. Fotografi	97
Fru Heibergs Villa i Rosenvænget. Tegning af F. Richardt. Teatermuseet	99
Gravstedet paa Holmens Kirkegaard, hvor J. L. Heiberg, hans Hustru og hans Moder har fundet det sidste Hvilested. Fotografi	100

DENNE BOG ER UDGIVET AF
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A/S. DEN ER SAT PAA MONOTYPE SÆTTEMASKINE
OG TRYKT I 750 EKSEMPLARER, HVORAF DE 500 ER NUMMEREREDE.
KLICHEERNE FRA F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIER.
PAPIRET FRA AKTIESELSKABET DE FORENEDE PAPIR-
FABRIKKER. BINDET UDFØRT AF FIRMAET
PETERSEN & PETERSEN.